

Przypowieści Salomona

Księga Przysłów

Autor: Salomon, Agur, Lemuel, redaktorzy Hiskiasza i inni, nienazwani.

Czas: (1) Powstawania zbioru: 970-686 r. p. Chr. (między panowaniem Salomona a Hiskiasza); (2) późniejszego wkładu, w tym redakcyjnego: trudny do ustalenia.

Miejsce: Jerozolima.

Cel: Podanie młodym ludziom zasad samodzielnego życia.

Temat: Bojaźń Pana jest pierwszą zasadą mądrości.

Przypowieści Salomona:

Zbiór pierwszy

Młodym na drogę

Cel przysłów i pouczeń

- 1** Przypowieści Salomona, syna Dawida, króla Izraela.
- 2** Zebrane dla poznania mądrości i karności,^{a1} dla zrozumienia wywodów rozumu,
- 3** dla pouczenia o roztropności, sprawiedliwości, sędzie i prawości,
- 4** dla pogłębienia u prostych² przezorności,³ a u młodych – poznania i rozważki.
- 5** Kto mądry, niech słucha i pomnaża^a zasób wiedzy, kto rozumny, niech nabywa wskazówek,
- 6** by dzięki temu pojąć przypowieść i przenośnię,⁴ słowa mędrców oraz ich zagadki.

Podstawa mądrości

7 Bojaźń PANA jest początkiem poznania.^a

Głupcy pogardzają mądrością i karnością.

-
- ¹ *Karność:* przestrzeganie zobowiązań wobec Boga, własnej osoby i bliźniego.
  - ² *Prości:* naiwni, nieuczenni, spragnieni poznania, ale też niechętni nauce, prostacy.
  - ³ *Lub: przebiegłości.*
  - ⁴ *Lub: satyrę.*

2^aPrz 19:18

5^aPrz 12:15; 15:5; 26:12

7^aWj 3:6; Jb 28:28; Ps 111:10

16^aPrz 6:17, 18; Iz 59:7

Przeostroga przed uleganiem złym wpływom

- 8** Słuchaj, mój synu, pouczeń swego ojca i nie porzucaj nauk swojej matki.
- 9** One ozdobią ci głowę niczym wieniec, a na twojej szyi będą jak naszyjnik!⁵
- 10** Gdyby, mój synu, chcieli cię zwać grzesznicy, nie daj się nabrać ich namowom!
- 11** Gdyby kusili: Urządźmy razem napad!⁶ Bez żadnych przyczyn zaskoczmy niewinnych!
- 12** Wchłońmy ich żywcem niczym świat umarłych, wchłońmy w całości jak schodzących do grobu.
- 13** Nagrabimy sobie wszelkich kosztowności, napełnimy łupem nasze domy –
- 14** weź swój los i rzuć go wraz z naszymi, jedna kiesa niech połączy nas wszystkich!
- 15** Nie idź, mój synu, w drogę razem z nimi, trzymaj się z dala od ich ścieżki!
- 16** Gdyż ich nogi biegną ku nieszczęściu, śpieszą oni, aby rozlać czyjąś krew.^a

---

⁵ *Lub: korale, wisiorek.*

⁶ *Idiom: zasadźmy się na krew.*

- 17 Próżno jednak, na przynętę,
posypano ziarnem sieci,
gdy patrzyły na to skrzydlate
stworzenia!
- 18 Oni bowiem czyhają, lecz na krew
swoją własną,
zasadzają się na swoje własne
dusze.
- 19 Ścieżki żądnych niegodziwego
zysku tak się kończą:
Pozbawia on życia znęconych nim
chciwców.

Otwarte zaproszenie mądrości

- 20 Mądrość głośno krzyczy na ulicy,
podnosi swój głos na placach,
- 21 woła na rogach ulic pełnych zgiełku
i wygłasza mowy w miejskich
bramach:
- 22 Jak długo, prości,^a chcecie kochać
prostactwo,
wy, prześmiewcy, pochwalać
szyderstwo,
wy zaś, nierozumni, nienawidzić
poznania?
- 23 Zawróćcie, kiedy was ostrzegam!
Przemawiam bowiem do was
z głębi serca¹
i obwieszczę wam moje słowa!
- 24 Lecz ponieważ wołałam,
a nie chcieliście słuchać,^a
wyciągałam ręce, ale nikt
nie zważał,
- 25 przeciwnie – porzuciliście
wszystkie moje rady,
nie zechcieliście przyjąć
ostrzeżenia,
- 26 dlatego i ja śmiać się będę z waszej
kłęski,
wyszędzę, gdy ogarnie was strach,
- 27 gdy zagłada dopadnie was
jak burza,
gdy nadciągnie kłęska jak wichura,
gdy osiągnie was udręka
i strapienie.

- 28 Wtedy będą mnie wzywać,
lecz im nie odpowiem,

¹ Lub: Wylewam przed wami mego ducha.

- poszukiwać – ale mnie
nie znajdą.
- 29 Odrzucili bowiem poznanie,
niczym dla nich była bojaźń PANA.
- 30 Nie pragnęli słuchać mojej rady,
pogardzili każdym ostrzeżeniem.
- 31 Dlatego będą jedli owoce swych
zabiegów
i nasycą się własnymi wymysłami.
- 32 Bo odstępstwo prostych ich zabija,
a beztroška głupców jest ich zgubą.
- 33 Kto mnie słucha, będzie żył
bezpiecznie,
będzie wolny od strachu przed
nieszczęściem.

Cena i pożytek mądrości

- 2 Jeśli posłuchasz, mój synu,
moich słów
i zachowasz² przy sobie
przykazania,
2 nadstawiając swoje ucho
na mądrość,
nakłaniając swe serce do badania;³
3 jeśli zechcesz zawezwać rozum
i ku rozsądkowi skierujesz
swój głos;
4 jeśli będziesz ich szukał jak srebra
i poszukiwał jak skarbów ukrytych,
5 wtedy pojmiesz sens bojaźni PANA
i dojdiesz do poznania Boga.^a
6 Ponieważ to PAN daje^a mądrość,
od Niego pochodzi poznanie
i zrozumienie,⁴
7 On zachowuje zwycięstwo⁵
dla prawych,
niczym tarczą osłania
nienagannych,
8 chcąc w ten sposób chronić
ścieżki prawa
i zabezpieczyć drogę swoich
wiernych.
9 Wtedy też zrozumiesz, na czym
polega sprawiedliwość i sąd
oraz prawość – i pojmiesz każdy
dobry szlak,

22^aPrz 8:5; 9:4

24^aIz 50:2; 65:1-2;
66:4; Jr 7:13, 24-27;
Za 7:13

Rozdział 2
5^aOz 4:1; 6:6
6^aKrl 3:12; Jk 1:5

² Lub: złożysz niczym skarb.

³ Lub: robiąc wysiłek dla ich zrozumienia.

⁴ Tj. Jego usta ogłaszają sens spraw.

⁵ Lub: powodzenie.

- 10 ponieważ w twoje serce wstąpi
mądrość
i poznanie będzie miłe twojej
duszy,
- 11 rozważa będzie czuwać nad tobą,
a myślenie będzie ciebie chronić.
- 12 To cię będzie strzec
od niegodziwej drogi
i od ludzi mówiących przewrotnie,
- 13 od tych, którzy porzucają ścieżki
prawa,
aby chodzić drogami ciemności;
- 14 od tych, którzy lubią popełniać
niegodziwość,
rozmiłowanych w tym, co złe
i przewrotne;
- 15 od ludzi, których ścieżki są kręte,
od rozbitków przez swe własne
czyny.¹
- 16 To cię będzie strzec również
od cudzej kobiety,^a
od obcej, której łatwo przychodzą
piękne słowa,
- 17 która porzuciła towarzysza
młodości^a
i zapomniała o przymierzu
ze swym Bogiem^b –
- 18 bo jej dom chyli się ku śmierci,
na jej szlakach czyhają duchy
zmarłych.
- 19 Żaden z jej gości od niej
nie powraca,
nie dociera już na ścieżki życia.
- 20 Chodzi o to, byś podążał drogą
dobrych
i strzegł ścieżek ludzi
sprawiedliwych.
- 21 W ziemi bowiem zamieszkają prawi
i pozostaną w niej ludzie
nienaganni.^a
- 22 Bezbożni natomiast będą
wytepieni,
a niewiernych wykorzenia z ziemi.

Pouczalność warunkiem powodzenia

3 Nie zapominaj, synu, mej nauki
i niech twe serce przestrzega
mych przykazań,

^{16a}Prz 5:3, 20; 7:5;
22:14

^{17a}Jr 3:4; ^bMl 2:14

^{21a}Pwt 28:1-14;
Ps 37:3; Mt 5:5

Rozdział 3

^{3a}Wj 34:6;
Prz 16:6; ^bPwt 6:4-9;
^cPwt 30:14; Prz 7:3;
Jr 17:1; 31:33
^{7a}Prz 26:12;
Jr 9:22-23; ^bJb 1:1, 8;
Prz 16:6
^{8a}Mt 11:28-30
^{12a}Jb 5:17-27;
33:15-30
^{14a}Prz 8:11, 18-19

- 2 bo one przedłużą ci dni i lata życia
i na pewno pogłębią twój pokój.
- 3 Niech cię nie opuszcza łaska ani
prawda,^{a2}
zawiąż je sobie na szyi,^b
wypisz na tablicy swego serca,^c
- 4 a znajdziesz życzliwość i uznanie
w oczach Boga oraz w oczach ludzi.
- 5 Zaufaj PANU z całego swojego serca
i nie polegaj na własnym rozumie;³
- 6 licz się z Nim na wszystkich
swoich drogach,
a On prostować będzie twoje
ścieżki!
- 7 Nie uważaj się sam za mądrego,^a
bój się PANA oraz stroń od zła!^b
- 8 To przyniesie uzdrowienie twemu
ciału
i przywróci rzeźkość twoim
kościom.^a
- 9 Czcij PANA darami swego mienia,
najlepszą częścią wszystkich
swych dochodów,
- 10 wówczas twoje spichrze będą
wypełnione,
a twoje łożnice opływać będą
w moszcz.
- 11 Nie odrzucaj, mój synu,
pouczenia PANA
i nie obrzydzaj sobie Jego
przestróg,
- 12 bo kogo PAN kocha, tego karci
jak ojciec swego ukochanego
syna.^a
- 13 Szczęśliwy człowiek, który posiadał
mądrość,
który nabył zdolności myślenia,
- 14 bo mądrość niesie korzyść
większą niż srebro,
a jej zdobycie – przewyższa
wartość złota;^a

² *Datki na biednych i dowody wierności
niech cię nie opuszczają G.*

³ *Lub: na własnej inteligencji.*

¹ *Lub: rozbitków na swoich szlakach.*

- 15 jest cenniejsza od najdroższych pereł
i nie dorówna jej nic z twoich skarbów.
- 16 W prawej ręce dzierży długie życie, w lewej zaś – bogactwo i chwałę.^a
- 17 Jej drogi są drogami rozkoszy, a wszystkie jej ścieżki niosą pokój.
- 18 Jest drzewem życia^a dla swych miłośników, kto się jej trzyma, dostępuje szczęścia.
- 19 PAN dzięki mądrości posadowił ziemię,
Jego myśl dała początek niebu,^a
- 20 Jego wiedza otworzyła otchłanie i sprawiła, że obłoki kapią rosą.
- 21 Nie trać, mój synu, rozsądku i rozwagi,
niech ci nie znikną z pola widzenia,
- 22 one zapewnią życie twojej duszy, a na twojej szyi posłużą za ozdobę.
- 23 Wtedy będziesz bezpieczny na swej drodze
i ochronisz swe nogi od potknięcia.^a
- 24 Na spoczynek udasz się bez lęku, a gdy zaśniesz, twój sen będzie słodki.^a
- 25 Nie będziesz się bał nagłych strachów
ani nieszczęść, gdy spadają na bezbożnych,
- 26 gdyż PAN będzie twoją ufnością, będzie strzegł twojej nogi od potrzasku.
- 27 Nie wzbraniaj się czynić dobrze potrzebującemu,
o ile to leży w twojej mocy.
- 28 Nie każ bliźniemu przybyć jutro, jeśli możesz jego prośbę spełnić dziś.
- 29 Nie knuj zła przeciwko bliźniemu, kiedy czuje się u ciebie bezpieczny!
- 30 Nie wszczynaj z nikim sporu bez powodu,
gdy nie wyrządził ci nic złego.

16^a1Krn 29:28;
Prz 8:18

18^aRdz 3:22;
Prz 11:30; 13:12; 15:4

19^aPs 104:24;
Jr 10:12

23^aPs 91:12

24^aPs 3:6; 4:9
31^aPs 73:3
34^aPs 18:27; Jk 4:6;
1P 5:5

Rozdział 10
10^aPwt 30:16, 19

- 31 Nie zazdrość człowiekowi porywczemu,
nie obieraj żadnej z jego dróg,^a
- 32 gdyż odstępcą budzi w PANU obrzydzenie,
w Jego radzie zasiadają tylko prawi.
- 33 Na domu bezbożnych ciąży klątwa PANA,
błogosławi On siedzibom sprawiedliwych.
- 34 O ile z szyderców On szydzi,^a
o tyle pokornym okazuje przychylność.
- 35 Mądrzy dziedzczą chwałę,
lecz głupcy ściągają hańbę.

Wartość pouczalności

- 4** Słuchajcie, synowie, przestrógujcie ojca,
przyjmijcie je, aby nabrać rozumu.
- 2 Bo podaję wam dobrą naukę,
moich wskazań nie porzucajcie!
- 3 Kiedy jeszcze mieszkałem u ojca
i byłem pupilkiem u matki,
4 pouczał mnie i tak mówił do mnie:
Uchwyc się mocno moich słów,
przestrzegaj mych przykazań,
abyś żył!
- 5 Nabywaj mądrości, nabywaj rozumu!
Nie zapominaj, nie unikaj moich mów!
- 6 Nie porzucaj mądrości, a będzie cię strzec,
pokochaj ją, a stanie na twej straży!
- 7 Początek mądrości jest taki:
Nabywaj jej,
wymień na rozum całe swoje mienie!¹
- 8 Ceń mądrość, a wywyższy cię,
przygarnij ją, a otoczy cię czcią.
- 9 Włóż ci na głowę zdobny wieniec
i zapewni ci piękną koronę.
- 10 Posłuchaj, synu, przyjmij moje słowa,
a pomnożą się lata twego życia.^a

¹ Lub: *Przed wszystkim nabywaj rozumu.*

- 11 Poprowadzę cię drogą mądrości
i powiodę cię szlakiem prawości.
- 12 W czasie drogi twój krok będzie
pewny,
nie potkniesz się nawet,
gdy pobiegiesz.
- 13 Uchwyc się karności, nie ustawaj;
ceń ją sobie, bo ona jest twym
życiem.
- 14 Na ścieżkę bezbożnych nie wchodź
i nie podążaj drogą złych ludzi!
- 15 Unikaj jej i nie zbaczaj na nią,
odwróć się od niej i omijaj z dala!
- 16 Bo bezbożni nie zasną,
póki komuś nie zaszkożą,
sen ich zmorze dopiero, gdy ktoś
przez nich upadnie.
- 17 Bo karmią się bezbożnością
jak chlebem,
a przemoc piją niczym wino.
- 18 Lecz ścieżka sprawiedliwych jest
jak blask porannej zorzy,
która z wolna sprowadza jasny
dzień.
- 19 Droga bezbożnych to stąpanie
w gęstym mroku –
nie wiadomo, o co można się
potknąć!
- 20 Zwróć uwagę na me słowa,
mój synu,
nakłoń ucha do moich mów!
- 21 Nie spuszczaaj z nich swojego
wzroku,
strzeż ich głęboko w swoim sercu,
- 22 bo są życiem dla tych, którzy je
znajdują,
i lekarstwem dla całego ich ciała.
- 23 Najczujniej ze wszystkiego strzeż
swojego serca,
bo z niego tryska źródło życia!
- 24 Oddal od siebie wszelki fałsz,
stroń od przewrotnych
wypowiedzi.
- 25 Twoje oczy niech patrzą
na wprost,
kieruj wzrok prosto przed siebie.
- 26 Równaj ścieżki, po których
kroczysz,
i niech wszystkie twoje drogi będą
pewne.

Rozdział 52^aPrz 2:2, 6; 3:13, 193^aPrz 2:16-19; 7:5,
14-21; Pnp 4:115^aKpł 20:10;
Pwt 22:22; Prz 2:18;
7:27; 9:18

- 27 Nie zbaczaj ani w prawo,
ani w lewo –
powstrzymuj swoją nogę od zła!

**Przeostroga przed współżyciem
pozamałżeńskim**

- 5** Zwróć uwagę na mą mądrość,
mój synu,
zadbaj o to, by zrozumieć
moją myśl:
- 2 Chodź o to, byś zachował
rozważę,
a twe wargi pilnowały poznania.^a
- 3 Owszem, obca kobieta ma
na wargach miód,^a
a jej podniebienie¹ gładzsze
niż oliwa,
- 4 jednak potem jest gorzka jak
piołun
i ostra jak obosieczny miecz.
- 5 Stąpa ona prosto ku śmierci,
zdąży wprost do świata
umarłych,^a
- 6 nie chce kroczyć prostą ścieżką
życia –
nawet nie wie, jak zgubne są
jej szlaki.
- 7 Teraz więc posłuchajcie, synowie,
nie lekceważcie mojej przeostrogi!
- 8 Trzymajcie się od niej z daleka!
Nie podchodźcie do wejścia
jej domu!
- 9 Bo inni pozbawią was sławy,²
okrutni ludzie zmarnują wam lata,
- 10 waszym mieniem nasycą się obcy,
a wasz trud skończy w cudzym
domu.
- 11 Będziecie narzekać u kresu życia,
gdy przeminie młodość z jej
wigorem:
- 12 Jak mogłem nie trzymać się
karności?
Jak mogłem odrzucać przeostrogę?
- 13 Jak mogłem nie słuhać
wychowawców,
lekceważyć głos nauczycieli?!

1 Idiom (?): uwodzicielskie słowa.

2 Lub: *część, siły vitalne*.

14 Chwila – i wpadłem w nieszczęście ze strony¹ zgromadzenia i rady!²

Piękno miłości małżeńskiej

- 15 Pij wodę z własnej cysterny, świeżą wodę ze swojej studni!^a
- 16 Czy twoje źródła^a mają wylewać się na ulice, a strumienie wody na place?
- 17 Niech do ciebie samego należą, a nie do obcych wraz z tobą!
- 18 Niech będzie błogosławiony twój źródło – ciesz się żoną posłubioną w młodości!^a
- 19 Rozkoszną jak łania, wdzięczną jak gazela^a – upajaj się, pieszcząc jej piersi, bądź zawsze pijany jej miłością!
- 20 Dlaczego masz pocieszać się obcą, obejmować łono cudzej, mój synu?
- 21 Owszem, oczy PANA widzą każdą ludzką drogę, nie jest Mu obojętny żaden szlak człowieka!
- 22 Bezbożny zapłacze się we własnych przewinieniach, spęta go na dobre własny grzech.
- 23 Umrze on, ponieważ nie chciał żyć z karności, przez głupotę stoczy się na dno.

Przeostroga przed ręcieniem

- 6** Jeśli poręczyłeś za bliźniego, mój synu, jeśli dałeś porękę^a za obcego,
- 2 jeśli wpadłeś w pułapkę własnych słów, dałeś się schwytać przez swoje usta,
- 3 to znalazłeś się w mocy bliźniego. Wówczas postąp tak, mój synu – i bądź wolny: Idź z pokorą i nalegaj na bliźniego,
- 4 nie daj zasnąć swoim oczom, odmów drzemki powiekom
- 5 i wyrwij się jak gazela z potrzasku, jak ptak z ręki ptasznika.

15^aPnp 4:15

16^aPnp 4:12, 15

18^aPrz 18:22; Pnp 2:17

19^aPnp 2:7, 9, 17; 3:5; 8:14

Rozdział 6

1^aPrz 11:15; 17:18; 22:26

6^aPrz 26:13-16;

^bPrz 30:25; ^cJb 12:7;

Prz 30:24-25

11^aPrz 24:33-34

17^az 10:12-

14; Dn 11:12;

^bPs 109:2; Prz 26:28;

Jr 14:14; ^c2Kr1 21:16;

1Kn 22:8; Ez 22:27

18^aRdz 6:5;

Prz 12:20; 14:22

19^aWj 20:16; Am 2:4;

^bPrz 21:9; 25:24;

26:21

Przeostroga przed lenistwem

- 6 Udał się, leniu,^a do mrówki,^b zobacz, jak żyje – i zmadrzej.^{c3}
- 7 Nie ma ona wodza, nadzorcy ani władcy,
- 8 lecz już latem odkłada żywność i w czasie żniwa gromadzi zapasy.
- 9 Jak długo, leniu, będziesz polegiwał? Kiedy wreszcie podniesiesz się ze snu?
- 10 Trochę pospać, chwilę podrzemać, założyć ręce, odpocząć nieco –
- 11 ubóstwo zaskoczy cię jak włóczęga, a niedostatek jak złodziej uzbrojony.^a

Przeostroga przed dwulicowością

- 12 Człowiek niegodziwy, nie dbający o prawość, chodzi z fałszem na ustach;
- 13 tu mruga oczami, tam szura nogami, gdzieś robi znaki palcami,
- 14 a w jego sercu przewrotność, wciąż knuje zło i sieje niezgodę.
- 15 Dlatego nagle wpadnie w nieszczęście i na zawsze zostanie zniszczony.

Przeostroga przed narażaniem się PANU

- 16 Oto sześć rzeczy, które PAN odrzuca, siedem, którymi się brzydzi:
- 17 wyniosłość oczy,^a kłamliwy język,^b ręce^c splamione niewinną krwią,
- 18 serce^a knujące podłe plany, nogi gotowe bieć do zła,
- 19 fałszywy świadek z matactwami^a oraz podżegacz, który skłóca braci.^b
- Przeostroga przed lekceważeniem pouczeń rodziców**
- 20 Bądź posłuszny przykazaniom ojca, mój synu, i nie porzucaj nauk swojej matki.

³ Wg G: *Chadźaj do mrówki, leniu, nabierz zapachu, widząc jej drogi, i stań się od niej mądrzejszy.*

¹ Lub: *pomimo.*

² Lub: *zgromadzonej rady.*

- 21 Zachowuj je wciąż w głębi serca,
zawieszaj je sobie zawsze na szyi,
22 bo one w drodze będą ci
przewodząc,
gdy zaśniesz, będą cię strzec,
gdy się obudzisz, przemówią
do ciebie^a –
23 bo przykazanie jest jak pochodnia,
nauka – jak światło,^a
wezwanie do karności jest zaś
drogą życia.

22^aPrz 3:23-2423^aPs 119:105

Przeostroga przed zdradą małżeńską

- 24 To wszystko ochroni cię
od niewiernej kobiety,
od pokus cudzej żony.
25 Nie pragnij w głębi serca jej urody,
oprzyj się trzepotaniu jej powiek,^a
26 bo gdy kobieta nierządna odda się
za obiad,¹
cudza żona może kosztować życie!

25^aPnp 4:9

- 27 Czy da się zgarnąć do zanadrza
ogień
i nie spalić przy tym odzienia?
28 Czy można chodzić po żarze
i nie poparzyć sobie stóp?
29 Podobnie jest z tym, kto zachodzi
do żony bliźniego:
Nikt, kto jej dotyka, nie ujdzie
bez kary!^a
30 Czyż nie gardzą złodziejem
za kradzież,
choćby dopuścił się jej,
będąc głodny?
31 Gdy go złapią, musi oddać
po siedmiokroć,^a
czasem traci wszystko, co posiada.
32 Temu jednak, kto cudzołoży,
brak rozumu!
Niech to robi, jeśli szuka
swej zguby.
33 Dorobi się sińców i niesławy,
a swej hańby już nie wymaże.
34 Zazdrość bowiem podsyca
gniew męża,
nie będzie pobłażał w dniu
zemsty;

29^aRdz 20:631^aWj 22:1-7

Rozdział 7
3^aPwt 6:8; Jr 31:33
14^aKpl 7:11-21

- 35 nie przejedna go żaden okup,
nic nie zechce, choćbyś
mnożył prezenty.

Przeostroga przed cudzą żoną

- 7** Strzeż, mój synu, tego, co ci mówię,
ceń jak skarb moje przykazania.²
2 Przestrzegaj ich, abyś żył
szczęśliwie,
strzeż moich nauk jak źrenicy oka!
3 Przywiąż je sobie do palców u ręki,
wypisz je na tablicy swego serca!^a
4 Wyznaj mądrości: Ty jesteś
moją siostrą,
a rozum nazwij swoim krewnym,
5 aby cię strzegły przed obcą kobietą,
przed nieznaną, która nęci
gładką mową.
6 Wyglądałem raz z okna mego domu,
wychyliłem się z lekka przez kratę –
7 i co widzę wśród prostych?
Co między chłopcami?
Młodzieńca bez rozumu!
8 Szedł ulicą niedaleko jej
mieszkania,
zboczył na drogę wiodącą
do jej domu.
9 Zmierch zapadał, dzień miał się
ku końcowi,
noc powoli pograżała wszystko
w mroku.
10 Wtedy właśnie spotkała go ona –
skąpy strój i plan skryty w sercu,
11 podniecona, gorąca, niespokojna,
nic nie mogło zatrzymać jej
w domu.
12 Wyszła – na ulicach, na placach,
czeka na każdym niemal rogu.
13 W końcu chwyta go, całuje
i lubieżnie namawia:
14 Mam posiłek z dziękczynnej
ofiary,^a
dzisiaj właśnie spełniłam swe śluby.
15 Dlatego wyszłam, aby cię tu
spotkać,
szukałam – i wreszcie znalazłam!

¹ Lub: (1) za bochenek chleba; (2) nie pozostawi ci nic, prócz bochenka chleba.

² G dodaje: Synu, bój się Pana, a wtedy będziesz mocny, / poza Nim natomiast nie bój się nikogo, por. Prz 3:7, 9; 14:26.

- 16 Zasałam łóżko pięknymi
kobiercami,
barwnym płótnem sprowadzonym
z Egiptu,
- 17 pokropiłam nasze posłanie mirrą,
aloesem, wonnym cynamonem.
- 18 Chodź! I pijmy pieśzcoty do rana,
nacieszmy się naszymi ciałami!¹
- 19 Mego męża nie ma dzisiaj w domu!
Wyjechał. Jest w dalekiej podróży.
- 20 Zabrał z sobą sakiewkę
z pieniędzmi,
ma powrócić dopiero w dniu
nowiu.²
- 21 Tak uwiodła go licznymi
namowami,
przekonała gładkością swych
warg –
- 22 i jak cielę na rzeź poszedł za nią,
dał się złapać, głupiec, na jej sznur!
- 23 W końcu strzała ugodzi go
w wątrobę –
jest jak ptak, który śpieszy
prosto w sidła,
nieświadom, że przybliży
swoją śmierć.
- 24 Teraz więc posłuchajcie mnie,
synowie,
rozważcie to, co chcę wam
powiedzieć!
- 25 Niech żaden z was nie zbacza
na jej drogę,
niech się trzyma z dala od jej
ścieżek!
- 26 Gdyż wielu przyprawiła o upadek
i liczni są mężczyźni przez nią
ścięci.
- 27 Jej sypialnia to droga do grobu,
to ścieżka wprost do komnat
śmierci.^a

Mądrość w swej pełni i chwale

- 8** Mądrość woła z całej mocy
i rozum wydaje swój głos!
2 Mądrość stanęła na wzgórzach,
przy drogach, na skrzyżowaniach –

- 3 woła przy bramach, u wylotu
z miast,
w wejściach, na ruchliwych
szlakach:
- 4 Ludzie, wołam do was, słuchajcie!
Synowie ludzcy, oto i mój głos:
- 5 Bądźcie przezorni, wy prości!
Niemądrzy, nabierzcie rozumu!
- 6 Wyjawiam rzeczy szlachetne,
moje wargi mówią o tym, co prawe,
- 7 podniebienie daje wyraz prawdzie,
niegodziwość jest ohydą
dla mych ust.
- 8 Sprawiedliwe są wszystkie
moje słowa,
nie ma w nich żadnej
przewrotności.
- 9 Wszystkie one są proste
dla rozumnych,
prawe dla tych, którzy posiadli
wiedzę.
- 10 Ceńcie moje pouczenia ponad
srebro,
a wskazania – ponad szczerę złoto!
- 11 Mądrość bowiem jest lepsza
niż perły,
nie dorówna jej żadna z rozkoszy!
- 12 Ja, mądrość, mieszkam
z przezornością,
dociekam motywów działania.
- 13 Bojaźń PANA to nienawiść do zła!
Nienawidzę pychy, wyniosłości,³
złych dróg życia i przewrotnych
warg.
- 14 U mnie rada, u mnie zdrowy
rozsądek;
ja mam rozum i u mnie jest moc!
- 15 Dzięki mnie panują królowie,
władcy stosują sprawiedliwość,
- 16 Dzięki mnie rządzą książęta
i wszyscy sprawiedliwi sędziowie.
- 17 Kocham tych, którzy mnie kochają,
każdy, kto mnie szuka – znajduje.
- 18 Przy mnie jest bogactwo i chwała,
trwale dobra i sprawiedliwość.
- 19 Mój owoc przewyższa szczerę
złoto,
moje plony są lepsze od srebra.

^{27a}Prz 2:18-19;
22:14; 23:27

¹ Lub: *miłością, pieśzcotami*.

² Tzn. pod koniec miesiąca.

³ Lub hendiadys: *wyniosłej pychy*.

- 20 Chodzę ścieżką sprawiedliwości,
idę samym środkiem drogi prawa –
- 21 kto mnie kocha, odziedziczy
majątek,
jego skarbcę napełnię dobrami!
- 22 PAN mnie posiadał¹ na początku
swojej drogi,
jako pierwsze ze swych
przedwiecznych dzieł.
- 23 Zostałam utkana² przed wiekami,
na początku, przed powstaniem
ziemi.
- 24 Gdy mnie zrodzono, otchłania
nie istniała,
nie było źródeł – nie toczyły wód.
- 25 Zostałam zrodzona, zanim
powstały góry,
zanim uniosły się wierzchołki
wzgórz,
- 26 zanim stworzył ziemię, jej otwarte
przestrzenie,
zanim powstał świat ze swoich
pierwszych grud.
- 27 Gdy tworzył niebo? Byłam tam!
Także gdy nad otchłanią zataczał
sвій krąg,
- 28 gdy w górze wzmacniał obłoki
i tworzył źródła w otchłani,
- 29 gdy morzu wytyczał granice –
tak, że wody strzegą Jego
rozkazu³ –
gdy żłobił fundamenty ziemi.
- 30 Byłam przy Nim mistrzynią,
Jego rozkoszą codziennie,
igrając przy Nim cały czas,
- 31 tańcząc po świecie, na Jego ziemi,
mając za rozkosz ludzi.
- 32 Otóż teraz słuchajcie mnie,
synowie:
Szczęśliwi ci, którzy strzegą
moich dróg!
- 33 Słuchajcie pouczenia, bądźcie
mądry,
 radzę, nie odrzucajcie go!

¹ *mnie posiadał*, hbr. יָנַן (*qonanti*): wg G: *mnie stworzył*: ἐκτίσεν (*ektisen*).

² Lub: *On mnie ustanowił*.

³ Być może: *wody nie przekraczają Jego brzegu*.

- 34 Szczęśliwy człowiek, który mnie
słucha,
czuwając u moich drzwi co dnia,
pilnując progów moich bram!
- 35 Bo kto mnie znalazł, znalazł życie
i zyskał przychylność u PANA.
- 36 Ale ten, kto mnie lekceważy,⁴
zadaje gwałt własnej duszy:
wszyscy, którzy mnie nienawidzą,
kochają śmierć.

Dom mądrości i dom głupoty

- 9 Mądrość zbudowała swój dom,^a
wyciosała siedem swych filarów,
2 przygotowała mięso, przypawiła
wino,^a
zastawiła stół
3 i rozesała służące z wieścią
na wzgórze miasta:
4 Kto prosty, niech do mnie wejdzie!^a
Tym zaś, którym brakuje rozumu,
mówi:
5 Chodźcie, jedzcie mój chleb,
pijcie przypawione przeze mnie
wino.
6 Porzućcie prostactwo! Żyćcie!
Idźcie prosto drogą rozumu!^a
- 7 Kto karcii szydercę, naraża się
na hańbę,
kto strofuje bezbożnika,
ten się płami.
- 8 Nie strofuj szydercy, aby cię
nie znenawidził;
strofuj mądrego, a będzie cię
kochał.
- 9 Wesprzyj mądrego, a tym bardziej
zmańdrzeje;
poucz sprawiedliwego, a pomnoży
wiedzę!
- 10 Początkiem mądrości jest bojaźń
PANA,
poznanie Świętego – oto rozum!
- 11 Gdyż dzięki mnie pomnożą się
twoje dni
i przedłużą się lata twego życia.
- 12 Jeśli jesteś mądry, jesteś mądry
dla siebie,

⁴ Lub: *kto przeciwko mnie grzeszy*.

24^aRdz 1:2

Rozdział 9

1^aPrz 14:1; 24:3

2^aPrz 23:30; Iz 5:22

4^aPrz 1:4, 22; 7:7;
Iz 55:1-2; J 6:51

6^aIz 55:1-3

jeśli jesteś szydercą, sam
poniesiesz tego skutki.

- 13 Głupota, ta kobieta, robi tylko hałas;
jest prostytutką, na niczym się
nie zna.
- 14 Siedzi u wejścia swego domu,
na wyżynach miasta,
- 15 i woła do przechodzących drogą,
kroczących przed siebie ścieżkami:
- 16 Kto prosty, niech tu wejdzie!
A do tego, któremu brak rozumu,
mówi:
- 17 Kradziona woda jest słodka!
Chleb pokątnie zdobyty smakuje!
- 18 Lecz zapraszany nie wie, że to
miejsce cieni zmarłych,
że wchodząc do niej, skończy
w głębi ich świata.

Przypowieści Salomona: Zbiór drugi Maksymy samodzielnosci

(Prz 10:1-22:16)

10 Przypowieści Salomona.¹

Mądry syn cieszy ojca;
syn głupi jest zmartwieniem
dla matki.

- 2 Nie wzbogacą skarby
zgromadzone niegodziwie,^a
lecz sprawiedliwość ratuje
od śmierci.
- 3 Sprawiedliwego PAN nie dotknie
głodem,
lecz udaremni żądzę bezbożnych.
- 4 Leniwa dłoń wpędza w potrzebę,
ręka pracowitych – wzbogaca.
- 5 Syn roztropny zbiera w lecie,
lecz śpiący w czasie żniw –
przynosi wstyd.
- 6 Błogosławieństwa spływają
na głowę sprawiedliwego,
lecz usta bezbożnych kryją gwałt.
- 7 Pamięć o sprawiedliwym jest
błogosławieństwem,

lecz imię^a bezbożnych pójdzie
w zapomnienie.

- 8 Mądre serce przyjmuje przykazania,
lecz głupiec przez swe wargi
upadnie.
- 9 Kto postępuje nienagannie,
postępuje bezpiecznie,
matactwa krętacza wyjdą na jaw.
- 10 Kto mruga podstępnie okiem,
ten rani,
a gadatliwy głupiec upadnie.
- 11 Usta sprawiedliwego są krynicą
życia,
lecz usta bezbożnych kryją gwałt.
- 12 Nienawiść wznieca spory,
miłość przykrywa wszystkie
nieprawości.^a
- 13 Na wargach rozumnego można
znaleźć mądrość –
różga na plecy tego, któremu
brak rozumu!
- 14 Mądrzy gromadzą wiedzę,
a usta głupca przybliżają
nieszczęście!
- 15 Mienie bogatego jest jego
warownym grodem,
ubóstwo ubogich – ich tragedia.
- 16 Praca sprawiedliwego służy życiu,
dochód bezbożnego – grzechowi.
- 17 Kto dba o karność, jest na drodze
życia,
kto gardzi karceniem, błądzi.
- 18 Kto skrywa nienawiść
za kłamliwymi słowami
i kto roznosi oszczerstwa, jest głupi.
- 19 Gdzie wiele słów, tam nie ustaje
nieprawość,²
lecz kto powściąga swe wargi,
jest rozumny.
- 20 Język sprawiedliwego jest
najlepszym srebrem,
lecz serce bezbożnych –
mało warte.

Rozdział 10

^{2a}Prz 11:4
^{7a}Prz 22:1; Kzn 7:1
^{12a}Jk 5:20; 1P 4:8.

¹ Jest ich – w Prz 10:1-22:6 – 375, tyle, ile wynosi wartość numeryczna imienia Salomon, hbr. שלמה (szelomoh), czyli: 300+30+40+5.

² Lub: *Gdzie wiele słów, tam nie brak występku.*

- 21 Wargi sprawiedliwego pokrzepiają wielu, lecz głupcy umierają z powodu braku rozumu.
- 22 Błogosławieństwo PANA wzbogaca^a i nie przysparza przy tym trudu.
- 23 Przeprowadzić niegodziwy plan to dla głupiego niczym żart, ale rozumnych cechuje mądrość.
- 24 To, przed czym drży bezbożny, osiąga go,¹ sprawiedliwemu zaś spełnia się jego pragnienie.
- 25 Gdy nadchodzi burza, zmiata bezbożnego, lecz sprawiedliwy ma fundament wieczny.
- 26 Czym ocet dla zębów, a dym dla oczu, tym leniwy dla tych, którzy go posyłają.
- 27 Bojaźń PANA przedłuża życie, lat życia bezbożnych jest mniej.
- 28 Nadzieja sprawiedliwych przynosi radość, lecz oczekiwanie bezbożnych – zawodzi.
- 29 Droga PANA to schronienie dla nienagannych,^a lecz tragedia² dla popełniających nieprawość.
- 30 Sprawiedliwy nie zachwieje się na wieki, bezbożni nie zdomowią się na ziemi.
- 31 Usta sprawiedliwego owocują mądrością, język przewrotny zostanie wycięty.
- 32 Wargi sprawiedliwego wyrażają dobrą wolę, lecz usta bezbożnych – przewrotność.

22^aPs 127:1-229^aPs 27:1-2**Rozdział 11**

1^aKpl 19:35-36;
27:2; Pwt 25:13-16;
Prz 16:11; 20:10, 23;
Am 8:5
2^aPrz 15:33; 16:18;
18:12
4^aPrz 10:2
7^aPrz 10:2, 28; 11:4
8^aPs 7:16; Prz 26:27
10^aPrz 29:2

Skromność i uczciwość w życiu codziennym

- 11** Fałszywa waga jest ohydą dla PANA,^a podobają Mu się rzetelne odważniki.
- 2 Przyszła pycha – przyjdzie hańba, mądrość zaś mieszka u skromnych.^a
- 3 Szczerłość prowadzi prawych, a przewrotność gubi niewiernych.
- 4 W dniu gniewu nie pomoże bogactwo, lecz sprawiedliwość uratuje od śmierci.^a
- 5 Prawość nienagannego prostuje mu drogę, lecz niegodziwy upada przez swą niegodziwość.
- 6 Prawość sprawiedliwych ratuje ich, lecz niewierni padają ofiarą własnych żądz.
- 7 Wraz ze śmiercią bezbożnego kończy się nadzieja, cały zapal i plany przepadają.^{a3}
- 8 Sprawiedliwy zostaje wybawiony z niedoli, a jego miejsce zajmuje niegodziwy.^a
- 9 Obłudnik niszczy bliźniego słowami, lecz poznanie ratuje sprawiedliwych.
- 10 Gdy sprawiedliwym się wiedzie, w mieście panuje radość,^a a gdy giną bezbożni, ludzie wiwatują.
- 11 Dzięki błogosławieństwu prawych⁴ miasto się rozwija, ale wypowiedzi bezbożnych mogą je zburzyć.
- 12 Nierozumny gardzi swoim bliźnim, lecz człowiek rozumny milczy.

3 *Gdy umiera człowiek sprawiedliwy, nie kończy się nadzieja, lecz kończy się chłuba bezbożnych G.*

4 Tj.: (1) dzięki błogosławieństwu, którego źródłem są ludzie prawi; (2) dzięki błogosławieństwu, które spływa na nich.

1 Lub: (1) *Bezbożnego dopada jego zhora;* (2) *Bezbożnego dopadają obawy, a sprawiedliwemu spełniają się marzenia.*

2 Lub: *zguba.*

- 13 Plotkarz¹ krąży wśród ludzi i zdradza tajemnice, lecz człowiek godny zaufania jest dyskretny.
- 14 Gdy nie ma przywództwa, naród upada, wybawienie zapewnia wielu doradców.
- 15 Kto ręczy za obcego, naraża się na szkodę, kto stroni od poręki, jest bezpieczny.
- 16 Kobieta pełna wdzięku² dochodzi do zaszczytów,³ a ludzie budzący respekt⁴ – do bogactwa.
- 17 Człowiek miłosierny troszczy się również o siebie, ale okrutny niszczy własne ciało.
- 18 Bezbożny zdobywa złudne wynagrodzenie, lecz ten, kto wprowadza sprawiedliwość^a – zapłatę prawdziwą.
- 19 Tak! Sprawiedliwość zapewnia życie, lecz kto ugania się za złem, przyspiesza własną śmierć.
- 20 Ludzie przewrotnego serca są ohydą dla PANA,^a sprawiają Mu przyjemność ci, którzy postępują nienagannie.
- 21 Z całą pewnością!⁵ Niegodziwy nie ujdzie bez kary! Lecz potomkowie sprawiedliwych mogą liczyć na wybawienie.
- 22 Złoty kolczyk w ryju^a świni, to jak piękna kobieta, której brak wyczucia.^{b6}

18^aOz 10:1220^aPrz 17:20

22^aRdz 24:47;
Iz 3:21; ^{b1}Sm 25:33;
Prz 31:30
25^aJr 31:25
27^aPs 5:12; Iz 49:8
28^aPrz 23:5
30^aPrz 13:14
31^a1P 4:18

1 Lub: *Oszczercza.*

2 Tj. czarująca, uprzejma, łaskawa.

3 Lub: *zaszczytu.*4 Lub: (1) *gwałtowni, potężni, agresywni;* (2) *władcy, mocarze, tyrani.*5 Idiom: *Ręka za rękę!* Lub: *Prędziej czy później.*6 Lub: *smaku, rozsądku, klasy.*

- 23 Pragnieniem sprawiedliwych jest samo dobro, nadzieją bezbożnych – gniew.
- 24 Jeden jest hojny i ma coraz więcej, inny skąpi nad miarę – tylko po to, by zbiednieć.
- 25 Ten, kto pokrzepia,⁷ sam dozna pokrzepienia, a ten, kto odświeża,^a sam będzie odświeżony.⁸
- 26 Kto sztucznie zawyża cenę ziarna, tego przeklinają, błogosławią temu, kto je uczciwie sprzedaje.
- 27 Kto pilnie szuka dobra, tego spotka przychyłość,^a kto dąży do zła – na tego ono spadnie.
- 28 Kto ufa swemu bogactwu, tego czeka upadek,^a sprawiedliwi zaś rozwiną się jak świeże liście.
- 29 Kto niepokoi swój dom, odziedziczy wiatr, a głupiec zostanie sługą człowieka o mądrym sercu.
- 30 Owocem sprawiedliwego^a jest drzewo życia, a kto zdobywa dusze – jest mądry.⁹
- 31 Jeśli sprawiedliwy odbiera na ziemi zapłatę, to tym bardziej człowiek bezbożny i grzesznik.^{a10}

Wartość ukrytych zalet

12 Kto kocha pouczenie, ten kocha poznanie, lecz kto nienawidzi karcenia, jest prostakiem.¹¹

2 Dobry zyskuje przychyłość u PANA,

7 Lub: *błogosławi.*8 Lub: *ten, kto poi, sam będzie napojony.*9 *Z owocu sprawiedliwości wyrasta drzewo życia, lecz przestępcy tracą życie przedwcześnie G.*10 Lub: *bezbożny grzesznik.*11 Lub: *głupcem, gburem, tępakiem.*

lecz potępia On człowieka
złych zamiarów.¹

- 3 Żyjąc niegodziwie, nikt się nie ostoi,
korzeń sprawiedliwych jest
nie do wyrwania.²
- 4 Dzielna² żona jest koroną
swojego męża,
a ta, która go zawstydza,
jest jak próchnica jego kości.
- 5 Zamiary sprawiedliwych
skupiają się na prawie,³
przywództwo⁴ bezbożnych –
na oszustwie.
- 6 Słowa bezbożnych to czyhanie
na krew,
lecz usta prawych są dla nich
samych ratunkiem.
- 7 Bezbożni zostaną powaleni
i wyginą,
lecz dom sprawiedliwych ocaleje.
- 8 Chwali się człowieka stosownie
do roztropności jego ust,
człowiek chwiejny spotyka się
z pogardą.
- 9 Lepszy niedoceniany, którego stać
na służę,
niż zarozumiały, któremu brak
na chleb.
- 10 Sprawiedliwy troszczy się^a
o potrzeby swojego bydła,
lecz ludzie bezbożni są okrutni.
- 11 Kto uprawia swą rolę,
syci się chlebem,
a kto gna za marnościami,⁵
temu brak rozumu.
- 12 Pragnieniem bezbożnego jest
łup niegodziwych,
lecz korzeń sprawiedliwych
puszcza pędy.

Rozdział 12
3^aPs 1:3; 92:13;
Prz 11:30

10^aPs 1:6
21^aRz 8:28

- 13 Przeszłość warg jest pułapką
dla złego,
sprawiedliwy zaś wyjdzie
z nieszczęścia.
- 14 Z owocu ust człowiek nasycy się
dobrem,
a dokonania jego rąk wróca
do niego.
- 15 Droga głupiego jest, według niego,
prosta,⁶
mądry natomiast słucha rady.⁷
- 16 Głupiec jeszcze tego samego dnia
daje wyraz niechęci,
lecz roztropny nie odpowiada
na zniewagę.
- 17 Kto głosi prawdę, wyraża
słuszność,
świadek fałszywy szerzy
oszustwo.
- 18 Nierozważny w słowach⁸
może przeszyć jak miecz,
lecz język mądrych leczy.
- 19 Szczere wargi będą trwać
na zawsze,
lecz język kłamliwy tylko
przez chwilę.
- 20 Podstęp tkwi w sercu knujących zło,
radość – u doradców pokoju.
- 21 Sprawiedliwego nie zniszczy
żadna nieprawość,⁹
u bezbożnych zaś – kłopotów
pełno.
- 22 Wargi kłamliwe są ohydą dla PANA,
sprawiają Mu przyjemność ci,
którzy postępują uczciwie.
- 23 Człowiek roztropny ukrywa
swoją wiedzę,
lecz serce głupców rozgłasza
głupotę.
- 24 Ręka pracowitych będzie rządziła,
a leniwych – odrabiała
pańszczyznę.
- 25 Zmartwienie w sercu człowieka
przygnębia go,
lecz dobre słowo – rozwesela.

¹ Lub: *intryganta, mataczka.*

² Lub: *silna, przedsiębiorcza.*

³ Lub: *na słusznym sądzie.*

⁴ *przywództwo*, hbr. תַּחְבּוּלוֹת (*tachbulot*),
lub: *doradztwo.*

⁵ Lub: *za głupstwami, sprawami niezgod-
nymi ze zdrowym rozsądkiem.*

⁶ Lub: *Głupiec uważa, że zawsze ma rację.*

⁷ Lub: *lecz kto słucha rady, jest mądry.*

⁸ Lub: *Plotkarz.*

⁹ Lub: *krzywda.*

- 26 Sprawiedliwy wypytuje swojego bliźniego,
lecz bezbożnych gubi ich droga.¹
- 27 Leniwy nawet nie zaczyna polowania,²
bogactwo przypada pracowitym.³
- 28 Na ścieżce sprawiedliwości panuje życie,
kręte drogi wiodą do śmierci.⁴

Korzyści działania z rozmysłem

- 13** Mądry syn trwa przy pouczeniach ojca,⁵
szyderca^{a6} jest nieposłuszny mimo upomnienia!
- 2 Z owocu swoich ust^a człowiek spożywa dobro,^{b7}
lecz pragnieniem niewiernych jest przemoc.
- 3 Kto strzeże swoich ust,
chroni swoje życie,^a
kto jest gadatliwy,^{b8} temu biada!⁹
- 4 Leniwy? Wiele sobie życzy,
lecz nic nie posiada.
A pracowity? Ten będzie nasycony.
- 5 Sprawiedliwy nienawidzi fałszywej mowy,
bezbożny zaś roznosi przykre wieści i przynosi wstyd.

¹ Lub: *Niech sprawiedliwi rozsądza między swym bliźnim, gdyż bezbożnych gubi ich droga.* Przy zmienionej wokalizacji pierwszego wiersza: *Sprawiedliwy ratowany jest złem czyhającym na niego.*

² Lub: *Leniwy nie piecze tego, co upolował.*

³ Lub: *lecz człowiek pracowity jest cennym bogactwem.* Wg G: *Oszust nie upoluje sobie zdobyczy, / a człowiek szczerzy jest cennym dobytkiem.*

⁴ Lub: *na tym szlaku nie ma śmierci.*

⁵ Lub: *Mądry człowiek widzi sens w pouczeniach ojca, zarozumiały nie słucha pouczeń.*

⁶ Tj. człowiek całkowicie pozbawiony rozumu, nie szanujący zdania innych.

⁷ Lub: *Dzięki właściwym słowom człowiek korzysta z dobra.*

⁸ Idiom: *kto rozwiiera swoje wargi.*

⁹ Lub: *takiemu zguba!*

Rozdział 13

^{1a}Ps 1:1; J 4:34; 5:19

^{2a}Mt 12:34; Łk 6:45;
^bPrz 12:14; 18:20

^{3a}Prz 10:19; 21:23;
^bPrz 10:10; 17:28;
Kzn 10:12-14;
Jk 3:1-12
^{10a}Prz 19:20
^{11a}Prz 20:21; 28:20

^{15a}Prz 3:4

- 6 Sprawiedliwość strzeże postępujących nienagannie,
lecz niegodziwość rujnuje grzesznika.
- 7 Jeden udaje bogatego, choć nic nie posiada,
inny udaje biednego, choć ma wiele bogactw.
- 8 Bogactwo bywa okupem za życie człowieka.
A ubogi? Ten nie słyszy pogróżek.
- 9 Światło sprawiedliwych cieszy blaskiem,
lecz lampa bezbożnych gaśnie.
- 10 Pycha wywołuje tylko¹⁰ spór,
lecz u tych, którzy korzystają z rady, jest mądrość.^a
- 11 Bogactwo, które łatwo przyszło, maleje;
kto je gromadzi pracowitą ręką,¹¹
temu go przybywa.^a
- 12 Przewlekłe oczekiwanie sprawia sercu ból,
pragnienie¹² spełnione jest drzewem życia.
- 13 Kto gardzi Słowem, od tego żądają poręki,
kto szanuje przykazanie, temu to wynagrodzą.
- 14 Nauka mędrca jest źródłem życia¹³ –
pozwała uniknąć siideł śmierci.
- 15 Zdrowy rozsądek^a zapewnia przychylność,
postępowanie niewiernych –
ciągłą dolegliwość.
- 16 Roztropny zawsze kieruje się poznaniem,
a głupiec – obnosi się z głupotą.¹⁴

¹⁰ Lub: *Pusty [człowiek] w pysze wywołuje spór.*

¹¹ Lub: *systematyczną pracą.*

¹² Lub: *życzenie, tęsknota.*

¹³ Lub: *jest życiodajnym źródłem.*

¹⁴ Lub: *rozpowszechnia głupotę.*

- 17 Bezbożny poseł wtrąca
w nieszczęście,^a
ale wierny posłaniec jest
lekarstwem.^b
- 18 Porzucających karność czeka
ubóstwo i hańba,
kto zważa na karzenie, będzie
szanowany.
- 19 Spełnione pragnienie jest
balsamem dla duszy,
lecz porzucanie zła jest ohydą
dla głupców.^a
- 20 Kto przestaje z mędrkami, mądrzeje,
lecz kto się brata z głupcami
– niszczeje.
- 21 Grzeszników ściga nieszczęście,
sprawiedliwych – nagradza dobro.¹
- 22 Dobry człowiek przekazuje
dziedzictwo wnukom,
majątek grzesznika przypadnie
sprawiedliwemu.
- 23 Obsiany ugór biednych
to dostatek żywności,
ale i to przepadnie,
gdy zabraknie prawa.
- 24 Kto oszczędza różgi,^a krzywdzi
swojego syna,
ten, kto go kocha, trzyma go
w karności.
- 25 Sprawiedliwy je, by zaspokoić głód,
ale brzuch bezbożnych nigdy
nie ma dość.

Mądrość w życiu rodzinnym

- 14** Mądrość kobiet buduje ich dom,^a
lecz głupota własnoręcznie
go burzy.
- 2 Kto postępuje w sposób prawy,
dowodzi szacunku dla PANA,
kto postępuje przewrotnie,
gardzi Nim.
- 3 Mowa głupiego to różga na jego
pychę,
ale mędrców strzegą ich wargi.

^{17a}Prz 10:26; 26:6;
^bPrz 25:13

^{19a}Prz 13:12; 29:27

^{24a}Prz 4:3-4, 10-
11; 19:18; 23:13-14;
Ef 6:4; Hbr 12:5-11

Rozdział 14
^{1a}Prz 7:10-23;
31:10-31
^{6a}Prz 13:1

- 4 Gdzie nie ma bydła, tam puste
spichlerze,
silne zwierzę w zaprzęgu
to obfite zbiory.
- 5 Wierny świadek nie kłamie,
świadek fałszywy zionie
kłamstwem.
- 6 Szyderca szuka mądrości,
lecz jej nie znajduje,
dla rozumnego jednak
poznanie jest łatwe.^a
- 7 Stroń od towarzystwa człowieka
głupiego,
nie pogłębisz przy nim swojego
poznania.
- 8 Mądrością roztropnego jest
poznanie Jego² drogi,
głupotą niemądrych – zwiedzenie.
- 9 Nierozumni lekceważą swoją
winę,
prawi natomiast wykazują
dobrą wolę.
- 10 Tylko sam człowiek zna swoją
własną gorycz,
nikt też nie jest w stanie dzielić
jego radości.
- 11 Dom bezbożnych będzie
zniszczony,
lecz namiot prawych rozkwitnie.
- 12 Niejedna droga wydaje się
człowiekowi prosta,
w końcu jednak okazuje się
drogą do zguby.
- 13 Nawet roześmianych może
boleć serce,
a końcem radości może być
zmartwienie.
- 14 Człowiek przewrotny doświadcza
skutków swojego postępowania,
podobnie jak uczciwy skutków
swojego.

² Lub: *Mądrość roztropnego polega na rozumieniu własnej drogi.*

¹ Lub: *nagradza szczęście.*

- 15 Naiwny wierzy każdemu słowu,
roztropany rozważa swoje
posunięcia.
- 16 Mądry jest ostrożny i odwraca się
od zła,
głupi zaś lekkomyślny i zbył
pewny siebie.
- 17 Człowiek porywczy popełnia
głupstwa,
a podstępny¹ jest nienawidzony.
- 18 Prości dziedziczą głupotę,
a roztropanych wieńczy poznanie.
- 19 Żli pokłonią się dobrym,
bezbożni również – u drzwi
sprawiedliwych.
- 20 Ubogiego nienawidzi nawet
własny bliźni,
wielbicieli bogatego jest wielu.
- 21 Kto gardzi swoim bliźnim,
grzeszy,
szczęście sprzyja tym, którzy
litują się nad ubogimi.
- 22 Czy nie błędzą ci, którzy
obmyślają niegodziwość?
Lecz łaska i wierność nie opuści
planujących dobro.
- 23 Każdy trud przynosi zysk,
poprzestawanie na słowach –
pewną biedę.
- 24 Koroną mędrców jest bogactwo,^a
tragedią² głupców – głupota.
- 25 Prawdomówny świadek ocala
ludzkie życie,
oszust jedynie zionie kłamstwem.
- 26 W bojaźni PANA człowiek ma
mocne oparcie,
będzie ono schronieniem jeszcze
dla jego dzieci.^a
- 27 Bojaźń PANA to źródło życia,^a
dzięki niej unika się sideł śmierci.
- 28 Znaczenie króla łączy się
z liczebnością jego ludu,

17^aPrz 12:224^aPrz 3:16; 8:1826^aWj 20:5-627^aPrz 13:14Rozdział 15
1^aPrz 25:15
4^aPrz 14:30

gdzie zabraknie ludzi,
tam księżę upada.

- 29 Cierpliwy jest bardzo roztropany,
porywczy – promuje głupotę.
- 30 Spokój serca to dla ciała życie,
zazdrość jest jak próchnica kości.
- 31 Kto gnębi nędzarza, lży jego
Stwórcę,
czci Go ten, kto się lituje nad
biednym.
- 32 Bezbożny upada przez
własną niegodziwość,
a jego śmierć jest
dla sprawiedliwego
ratunkiem.³
- 33 W sercu rozumnego gości
mądrość,
czy we wnętrzu głupców da się
ją rozpoznać?
- 34 Sprawiedliwość podnosi naród,
lecz grzech jest hańbą ludów.
- 35 Król jest łaskawy dla roztropanego
sługi,
na tego, który przynosi wstyd,
spada jego gniew.

Mądrość w życiu rodzinnym i społecznym

- 15** Łagodna odpowiedź uśmierza
gniew,^a
ale szorstkie słowa wywołują złość.
- 2 Język mędrców daje wyraz wiedzy,
usta głupców ociekają głupotą.
- 3 Oczy PANA są na każdym miejscu –
śledzą złych oraz dobrych.
- 4 Kojący język^a jest drzewem życia,
jego przewrotność burzy
wewnętrzny pokój.⁴
- 5 Głupiec gardzi pouczeniem ojca,
kto zważa na napomnienie,
postępuje roztropanie.
- 6 W domu sprawiedliwych
panuje dostatek,

¹ Lub: *intrygant, matacz.*

² Być może: *wieńcem*, BHS.

³ Lub: *sprawiedliwy zaś ma oparcie w po-
bożności*, por. G.

⁴ Lub: *rozbija ducha*.

- dochody bezbożnych ściągają
niepokój.^a
- 7 Wargi mędrców rozsiewają
wiedzę¹ –
nie wypływa ona z serca głupców.
- 8 Ofiara bezbożnych jest ohydą
dla PANA,
przyjemność sprawia Mu
modlitwa prawych.^a
- 9 Ohydą dla PANA jest postępowanie
bezbożnych,
kocha On tych, którzy szukają
sprawiedliwości.^a
- 10 Surowa kara zbaczającym z drogi!²
Kto nienawidzi napomnienia,
umrze.^a
- 11 Świat umarłych i miejsce
zniszczenia^{a3} są przed PANEM
otwarte,
tym bardziej serca synów
ludzkich.
- 12 Szyderca nie lubi tego, kto go
upomina,
stroni on od mędrców.
- 13 Radosne serce rozjaśnia twarz;
serce obolałe wywołuje
przygnębienie.
- 14 Serce rozumne szuka wiedzy,
lecz usta głupców karmią się
głupotą.
- 15 Dla tego, kto cierpi, każdy dzień
jest zły,
ale pogodne serce to ciąga ucztą.
- 16 Lepiej mało z bojaźnią PANA,
niż wielkie skarby, a przy tym
niepokój.
- 17 Lepsza potrawa z jarzyn, a przy
tym miłość,
niż tłuste cielę, a wraz z nim
nienawiść.
- 18 Człowiek porywczy^a wywołuje
kłótnie,
ale cierpliwy wycisza spory.

6^aPrz 15:278^aPrz 15:299^aIz 1:10-20; Mt 5:610^aPrz 15:3111^aJb 26:6; Ps 139:8;
Prz 27:20; Am 9:2;
Obj 9:1118^aPrz 28:25; 29:2219^aPrz 6:10; 10:26;

28:19

20^aPrz 10:1; 13:1;

29:3, 15

22^aPrz 11:1425^a1Krl 21; Prz 16:19;

Iz 1:23; 5:8-10; Jr 7:6

27^aPrz 15:629^aPrz 15:831^aPrz 15:1033^aPrz 1:7; 7:10

- 19 Droga leniwego jest jak żywoptł
z cierni,
ścieżka prawych^a – jak ubity trakt.^a
- 20 Mądry syn cieszy ojca,
głupi natomiast lekceważy matkę.^a
- 21 Głupota to zabawa nierozumnych,
ludzie roztropni prostują swój kurs.
- 22 Gdzie nie ma narady, załamują się
plany,
lecz gdzie wielu doradców,
tam się ostają.^a
- 23 Cieszy człowieka, gdy umie dać
odpowiedź –
o, jak dobre jest słowo
we właściwym czasie!
- 24 Rozumny pnie się w górę
ścieżką życia,
trzyma się z dala od świata
zmarłych na dole.
- 25 PAN burzy dom pysznych,
lecz ustala granicę wdowy.^a
- 26 Ohydą dla PANA są niegodziwe
plany,
ale słowa czyste są Mu miłe.
- 27 Kto pożąda nieuczciwego zysku,
burzy własny dom,^a
kto nienawidzi łapówek –
będzie żył.
- 28 Serce sprawiedliwego rozważa,
co odpowiedzieć,
ale z ust bezbożnych sączy się
złość.
- 29 PAN jest daleki od bezbożnych,
ale wysłuchuje modlitwy
sprawiedliwych.^a
- 30 Promienne spojrzenie cieszy serce,
a dobra nowina krzepi kości.
- 31 Ucho, które słucha życiodajnego
napomnienia,
zamieszka pośród mędrców.^a
- 32 Kto lekceważy pouczenie, gardzi
własną duszą,
lecz kto słucha napomnienia,
nabywa rozumu.
- 33 Bojaźń PANA to szkoła mądrości,
a pokora⁵ poprzedza chwałę.^a

1 Lub: *przesiewają wiedzę*.2 Lub: *Pouczenie jest zmorą dla zbaczają-
cego z drogi*.3 Lub: *Szeol i abaddon*.4 *dzielnych, odważnych G*.5 *Pokora*, tj. łagodność, umiejętność uni-
żenia się, gotowość do poprawy.

Mądrość w pracy zawodowej i planowaniu przyszłości

- 16** Rzeczą ludzką jest snucie planów, odpowiedź jednak pochodzi od PANA.^a
- 2** Wszystkie drogi człowieka wydają mu się właściwe, lecz PAN jest tym, który bada^a motywy.¹
- 3** Powierz^a PANU swoje sprawy, a wtedy spełnią się twoje plany.
- 4** PAN uczynił wszystko w określonym celu,^a w tym też dla bezbożnego przewidział dzień nieszczęścia.
- 5** Wyniosli sercem^a są ohydą dla PANA i na pewno nie ujdą bez kary.
- 6** Łaska i wierność^{a2} zapewniają przebłaganie za winę, a bojaźń PANA – unikanie zła.
- 7** Gdy drogi człowieka podobają się PANU, godzi On z nim również jego nieprzyjaciół.
- 8** Lepiej mało, a przy tym sprawiedliwość, niż wielkie zyski z pogwałceniem prawa.
- 9** Serce człowieka obmyśla jego drogę, lecz PAN kieruje jego krokami.³
- 10** Król daje wyraz Bożym rozstrzygnięciom,^a niech w czasie sądu nie dopuszcza się wiarołomstwa.
- 11** Waga i szale prawa należą do PANA, Jego dziełem są odważniki w sakiewce.^a
- 12** Niegodziwe postępowanie jest ohydą dla królów,

Rozdział 16 1^aMt 10:19

^{2a}Ps 7:10; 17:3;
Prz 17:3; 24:12;
Jr 11:20; 17:10; 20:12

^{3a}Ps 22:9; 37:5;
55:23; 127:1-2;
1P 5:7

^{4a}Lb 23:23; Iz 26:12

^{5a}2Krn 26:16;
Ps 131:1; Prz 18:12

^{6a}Wj 34:6; Prz 3:3

^{10a}2Sm 14:20;
Rz 13:1

^{11a}Kpł 19:36;

Pwt 25:13

^{12a}Prz 20:8; 25:5;

29:14

^{13a}Prz 22:11

^{14a}Prz 19:12; 20:2;

^bPrz 14:35; 15:1, 4;

29:8

^{17a}Prz 19:16; 21:23;

22:5

^{18a}Prz 11:2; 15:33;

18:12; 29:23

^{22a}Prz 10:11; 13:14;

14:27

ponieważ sprawiedliwość jest podstawą tronu.^a

- 13** Sprawiedliwe wargi są rozkoszą królów, każdy z nich ceni tego, kto mówi prawdę.^a
- 14** Gniew króla^a to zapowiedź śmierci, ale mądry^b człowiek potrafi ten gniew uśmierzyć.
- 15** Radosna twarz króla zapowiada życie, a jego przychylność jest jak deszcz wiosenny.
- 16** Lepiej zdobyć mądrość niż nabywać złota!
Lepiej zdobyć rozum niż srebro pierwszej próby!
- 17** Unikanie zła to zasada prawych. Kto dba o swe zasady, dba o swoje życie.^a
- 18** Pycha chodzi przed upadkiem, wyniosłość ducha – przed potknięciem.^a
- 19** Lepiej unżyć się z pokornymi⁴ niż dzielić zyski w gronie pyszałków.
- 20** Kto zważa na Słowo, zyska powodzenie, a kto ufa PANU, temu dopisze szczęście!
- 21** Kto ma mądre serce, tego zwą rozumnym, a miłymi słowami łatwiej jest przekonać.
- 22** Rozum rozsądnego jest mu źródłem życia,^a głupota natomiast jest karą dla głupców.
- 23** Serce mędrca udziela rozsądku jego słowom i pomnaża ich moc przekonywania.
- 24** Miła mowa jest jak plaster miodu – słodyczą dla duszy i lekarstwem dla ciała.

- 25** Bywa, że jakaś droga wydaje się prosta,

¹ Lub: *duchy*.

² Lub: (1) *miłosierdzie i prawda*; (2) *wierne miłosierdzie*; (3) *pełna miłosierdzia wierność*.

³ Lub: *umacnia jego krok*.

⁴ Lub: *biednymi*.

lecz u swego kresu okazuje się drogą do zguby.

- 26** Pragnienie pracownika służy jego korzyści, ponieważ jego usta nagłą go do dzieła.^a
- 27** Człowiek pozbawiony skrupułów wywleka, co najgorsze; to, co na jego wargach, przypomina żar ognia.^a
- 28** Człowiek przewrotny bywa źródłem kłótni, oszczercy rozdzielają najbliższych przyjaciół.
- 29** Człowiek gwałtowny potrafi zwieść bliźniego i sprowadzić go na niewłaściwą drogę.^a
- 30** Kto nie patrzy w oczy,¹ miewa myśli przewrotne, kto zaciska wargi – już popełnił zło.
- 31** Siwizna to wspaniała korona, dochodzi się do niej dążeniem do sprawiedliwości.
- 32** Lepszy jest cierpliwy niż bohater, a ten, kto panuje nad sobą, znaczy więcej niż zdobywca miasta.
- 33** Losem potrząsa się w zanadru, rozstrzygnięcie jednak należy do PANA.^a

Uwagi na temat wartości

- 17** Lepsza kromka suchego chleba,^a a przy tym spokój, niż dom pełen biesiad i kłótni.
- 2** Rozumny sługa będzie panował nad synem,^a który przynosi wstyd, i wraz z jego braćmi będzie miał udział w dziedzictwie.^b
- 3** W tygłu wytapia się srebro, w piecu złoto, lecz tym, który bada serca, jest PAN.^a

26^a Kzn 6:7

27^a Jk 3:6

29^a Prz 1:10-16; 4:14-17

33^a Wj 28:30; 15Sm 14:40-42; Dz 1:26

Rozdział 17
1^a Rt 2:14

2^a Rdz 15:3; 25Sm 16:1-4; 19:24-30; **b**Pwt 21:17
3^a Prz 21:2; 22:2; 24:12; 29:13; Jr 17:9-10
5^a Rt 2:14; **b**Prz 14:31; 19:17
8^a2Krn 19:7; Jb 15:34; Ps 15:5; Prz 6:33; Iz 1:23; Łk 16:9
9^a Prz 10:12, 18
12^a2Sm 17:8; Oz 13:8; Prz 28:15
15^a Pwt 25:1; Iz 5:23

- 4** Niegodziwy zważa na nieprawę wargi, oszust nadstawia ucha na złośliwy język.
- 5** Kto śmieje się z ubogiego, urąga jego Stwórcy,^a kto cieszy się z nieszczęścia, nie ujdzie bez kary.^b
- 6** Koroną starców są synowie synów, a chlubą synów – ich ojcowie.²
- 7** Głupiemu nie przystoi wzniosła mowa, tym mniej szlachetnemu – mowa kłamliwa.
- 8** Kamieniem magicznym jest prezent^a w oczach tego, kto go daje, dokądkolwiek się on zwróci, doświadcza powodzenia.
- 9** Zakrywa występ ten, komu zależy na przyjaźni;^a lecz kto go rozgłasza, rozdziela przyjaciół.
- 10** Nagana dotyka rozumnego głębiej, niż głupiego sto batów.
- 11** Niegodziwy dąży jedynie do buntu, lecz wyprawia przeciw niemu okrutnego posłańca.
- 12** Lepiej spotkać niedźwiedzicę, której zabrano młode,^a niż głupca w przystępie głupoty.
- 13** Nie odstąpi zło od domu tego, kto złem odpłaca za dobro.
- 14** Początek kłótni jest jak przerwanie tamy – zaniechaj tego, zanim wybuchnie spór.
- 15** Ten, kto usprawiedliwia bezbożnego i kto skazuje sprawiedliwego – obaj są ohydą dla PANA.^a

² G dodaje: *Wiernemu – świat bogactw./ niewiernemu – ani grosza* (grosza, tj. obola, gr. ὀβολός = 1/16 drachmy).

¹ Lub: *przymruża oczy* (idiom?).

- 16 Po co pieniądze w ręku głupca?
Mógłby nabyć mądrości.
Lecz on na to nie wpadnie.
- 17 Przyjaciel kocha zawsze,^a
rodzi się bratem^b w niedoli.
- 18 Kto daje zapewnienie^a
i ręczy za bliźniego,
jest człowiekiem pozbawionym
rozumu.
- 19 Kto kocha nieprawość, kocha
zwadę;
kto uderza w wyniosły ton,
provokuje bójkę.¹
- 20 Przewrotny sercem nie
doświadczy dobra,
a człowiek pokrętnego języka
wpadnie w nieszczęście.
- 21 Kto spłodził głupca, będzie miał
kłopoty,
ojciec szaleńca nie zazna radości.^a
- 22 Radość serca służy zdrowiu;
lecz przygnębiony duch ujmuje siłę.^a
- 23 Bezbożny przyjmuje łapówkę^a
z zanadra,
aby naginać ścieżki prawa.
- 24 Roztropny kieruje twarz
na mądrość,
a czy głupca? Te błądzą
po krańcach ziemi.
- 25 Głupi syn jest utrapieniem dla ojca
i goryczą dla swojej matki.^a
- 26 Nie wolno wymierzać grzywny
sprawiedliwym
ani chłostać szlachetnych.
- 27 Kto oszczędza swych słów,
wie, czym jest poznanie,
a kto zachowuje zimną krew,²
jest człowiekiem rozumnym.

17^aPrz 27:10;
18^bPrz 18:19, 24; 19:7;
27:10
18^aPrz 6:1-5

21^aPrz 19:13

22^aPrz 3:8; 15:30;
16:24; Ez 37:1-4

23^aPrz 21:14

25^aPrz 10:1; 15:20;
17:21
28^aJb 13:5

Rozdział 18
1^aPrz 17:14; 20:3
2^aPrz 12:23; 13:16
4^aPrz 20:5
8^aPrz 26:22
10^aPs 124:8;
11^aPrz 29:25; Iz 40:31
11^aPrz 10:15

- 28 Nawet głupiec, gdy milczy,
uchodzi za mądrego,^a
za rozumnego – gdy zamyka usta.

Ważność pielęgnowania przyjaźni

- 18** Samotnik będzie szedł
za własnym pragnieniem,
wyłamie się on z każdej zdrowej
rady.^{a3}
- 2 Głupiec nie lubi dochodzić
sensu spraw,
wystarczy mu, że mówi to,
co myśli.^a
- 3 Z bezbożnością idzie wzgarda,
z hańbą zdąża urąganie.
- 4 Słowa ludzkich ust są jak głębokie
wody,^a
a źródło mądrości jest jak bystry
potok.
- 5 Niedobrze jest okazywać
przychylność bezbożnemu,⁴
a przy tym krzywdzić w sądzie
sprawiedliwego.
- 6 Wargi głupca wywołują
sprzeczkę,
a jego usta wyzywają do ciosów.
- 7 Usta głupca są jego zgubą,
a jego wargi sidłem dla duszy.
- 8 Słowa obmówcy są jak smakołyki,
łatwo wpadają głęboko
do wnętrza.^a
- 9 Już ten, kto się ociąga
w obowiązkach,
jest bratem wy rządającego
szkodę.
- 10 Imię JHWH^a to potężna baszta,
chroni się^b w niej sprawiedliwy
i zażywa bezpieczeństwa.
- 11 Mienie bogatego jest warownym
grodem^a
i wysokim murem – lecz w jego
własnym pojęciu.
- 12 Serce ludzkie jest wyniosłe
przed upadkiem,

¹ Lub: *kto podwyższa bramę u wejścia, kusi do włamania.*

² Idiom: *czyli człowiek chłodny (spokojny) ducha.*

³ Lub: *niewygodna mu najzdrowsza nawet rada.*

⁴ Lub: *Niedobrze jest być stronniczym.*

ale prawdziwą chwałę poprzeda pokora.^a

- 13 Kto odpowiada, zanim wysłucha, zdradza swoją bezmyślność i ściąga na siebie hańbę.
- 14 Człowiek dzielny duchem wytrzyma chorobę, lecz tego, kto pogodził się z klęską^a – kto podniesie?
- 15 Serce rozumne nabywa wiedzy, szuka jej ucho mędrców.
- 16 Dar toruje człowiekowi drogę i prowadzi go przed wielkich.
- 17 Sprawiedliwym wydaje się ten, kto pierwszy przemawia w swej sprawie, niech jednak przyjdzie bliźni i niech go przepytają.^a
- 18 Los kładzie kres sporom^a i rozstrzyga sprawy najmocniejszych.
- 19 Skrzywdzonego brata trudniej przejednać niż zdobyć warowny gród, jego nieugiętość w sporze bywa jak rygle pałacu.
- 20 Owocem własnych ust człowiek nasyci swe wnętrze, syci go plon jego warg.
- 21 Śmierć i życie są w mocy języka, kto umie się nim posługiwać, korzysta z jego owocu.
- 22 Kto znalazł żonę, znalazł coś dobrego^a i zyskał przychyłość u PANA.
- 23 Ubogi odzywa się błagalnie, a bogaty odpowiada surowo.
- 24 Bliźni człowieka – ci mogą zawieść, bywa jednak, że przyjaciel jest bardziej przywiązany niż brat.

Rady dla wychowawców i uczniów

19 Lepszy ubogi, ale nienaganny, niż krętać, a w dodatku głupiec.

¹²Prz 11:2; 15:33; 16:18; Flp 2:1-10

¹⁴Prz 12:25; 15:33; 17:22

¹⁷Pwt 1:16

¹⁸Prz 16:33

²²Rdz 2:18; Prz 19:14; Kzn 7:26

Rozdział 19

²Prz 21:5; 29:20

³Rdz 42:28

⁵Prz 6:19; 14:5, 25; 19:9

⁷Prz 14:20

⁹Prz 19:5

¹⁰Prz 11:22; 17:7;

26:1; 30:21-23

¹¹Wj 34:6

¹²Prz 20:2; Am 3:4;

¹³Prz 16:14-15; 28:15

- 2 Gdzie brakuje rozważy, tam nawet gorliwość nie jest dobra, a kto zbyt szybko prze naprzód, może zbłądzić.^a
- 3 Głupota człowieka wypacza jego drogi, a potem wybucha on gniewem na PANA!^a
- 4 Bogactwo zjednuje przyjaciół, lecz ubogiego przyjaciel opuszcza.
- 5 Fałszywy świadek nie ujdzie niewinny,^a a kto zionie kłamstwem, nie uniknie kary.
- 6 Wielu szuka przychyłości ludzi hojnych i każdy jest przyjacielem szczodrego.
- 7 Ubogiego porzucają własni bracia,^a tym bardziej stronią od niego przyjaciele – daremnie za nimi woła, nie odpowiadają.
- 8 Kto nabywa rozumu, ceni swoje życie, kto zachowuje rozważę, temu sprzyja szczęście.¹
- 9 Fałszywy świadek nie ujdzie niewinny, a kto nieustannie kłamie, ten zginie.^a
- 10 Głupiemu nie przystoi życie w zbytku, tym mniej niewolnikowi panowanie nad książętami.^a
- 11 W cierpliwości zaznacza się roztropność człowieka,^a a jego ozdobą jest niepamięć o krzywdach.
- 12 Gniew króla jest jak pomruk lwa,^a a jego przychyłość jak rosa na trawie.^b

¹ Lub: (1) odniesie sukces; (2) znajduje szczęście.

- 13 Głupi syn jest nieszczęściem dla ojca,^a
a kłótniwa żona jest jak ciągle kapanie.^b
- 14 Dom i mienie to dziedzictwo po rodzicach,
lecz roztropna żona jest darem PANA.^a
- 15 Lenistwo pograża w głęboki sen,^a
a ospałość kończy się niedostatkiem.
- 16 Kto przestrzega przykazań,
strzeże własnej duszy;
kto postępuje haniebnie, ten zginie.
- 17 Kto się lituje nad ubogim,
pożycza PANU,
Ten mu odplaci za jego dobrodziejstwo.
- 18 Upominaj syna,^a póki jest nadzieja,
lecz nie unosi się przy tym –
nie chcej jego śmierci.^b
- 19 Wybuch gniewu zasługuje na karę,
jeśli jej zaniechasz, potem ją powiększysz.
- 20 Słuchaj rady i przyjmij pouczenie,
abyś w przyszłości był mądry.^a
- 21 Wiele zamysłów tkwi w sercu człowieka,^a
ostaje się jednak plan PANA.
- 22 Zyskiem człowieka jest wspaniałomyślność,
lepszy jest też ubogi niż kłamca.
- 23 Bojaźń PANA prowadzi do życia,^a
kto w niej żyje, jest syty,
nie nawiedzi go nieszczęście.
- 24 Leniwy^a zanurza rękę w misie,
ale do ust jej nie podnosi.
- 25 Uderz szydercę,^a a prosty zmańdrzeje;^b
poucz rozumnego, a pogłębi wiedzę.
- 26 Kto źle traktuje ojca i wypędza matkę,
przynosi wstyd i ściąga na siebie hańbę.^a
- 27 Jeśli przestaniesz słuchać pouczeń, mój synu,

^{13a}Prz 10:1; 17:21; 25;
^bPrz 21:9, 19; 25:24; 27:15-16

^{14a}Prz 18:22

^{15a}Rdz 2:21

^{18a}Prz 13:24; 23:13-14;
^bPwt 21:18-21

^{20a}Prz 12:15

^{21a}Prz 16:1, 9

^{23a}Prz 14:27

^{24a}Prz 26:15
^{25a}Prz 13:1; 15:12;
^bPrz 21:11
^{26a}Prz 20:20; 28:24; 30:11
^{29a}Prz 26:3

Rozdział 20

^{1a}Kpl 10:9;
Pwt 14:26; Iz 28:7;
^bPrz 21:17; 23:20-21; 29-35; 31:4-7
^{2a}Wj 20:4-6;
Prz 13:22
^{8a}Prz 16:10
^{9a}Ps 51:7

- wydłużysz sobie drogę do poznania.
- 28 Niegodziwy świadek szydzi z prawa,
a usta bezbożnych tolerują nieprawość.
- 29 Na szyderców czekają kary,^a
a na grzbiet głupców – razy.¹

Wskazania dla dorastających

- 20** Wino to szyderca, piwo^a – bijatyka;
postępuje niemądrze, kto się nimi upija.^b
- 2 Gniew króla jest jak pomruk lwa,^a
kto waży się go drażnić, naraża się na śmierć.²
- 3 Chwałą człowieka jest nie wdawać się w spory,
tylko głupcy lubią się sprzeczać.
- 4 Leń w jesieni nie orze pod zasiew.
Pyta o plon w czasie żniw,
a tu plonu brak!
- 5 Plany w ludzkim sercu są jak głęboka woda,
ten jednak, kto rozumie bieg spraw,
umie jej nacerpać.
- 6 Ludzi jest wielu i każdy twierdzi,
że jest dobry,
ale kto znajdzie człowieka niezawodnego?
- 7 Sprawiedliwy zawsze postępuje nienagannie,
szczęśliwe są po nim jego dzieci.^a
- 8 Król zasiadający na sędziowskim tronie
przenika swym spojrzeniem wszelkie zło.^a
- 9 Któż może powiedzieć:
Oczyściłem swe serce
i jestem już czysty od grzechu?^a

1 Na niezdiscyplinowanych przygotowane są baty/ i razy na grzbiet nierozumnych G.
2 Idiom: grzeszy przeciwko swej duszy.

- 10** Dwojakię odważniki i dwojaka miara – jedno i drugie są ohydą dla PANA.^a
- 11** Głównie po uczynkach poznaje się, czy młody człowiek jest z charakteru czysty i prawy.
- 12** Ucho, które słyszy, i oko, które widzi^a – jedno i drugie stworzył PAN.^b
- 13** Nie kochaj spania, abyś nie zubożał, miej otwarte oczy, a będziesz zawsze syty.
- 14** Niewiele to warte, niewiele! – mówi nabywca. Lecz gdy odchodzi, przechwala się zakupem.
- 15** Istnieje złoto i przeróżne perły, lecz rzeczą najcenniejszą są roztropne wargi.^a
- 16** Bierz szatę^a od tych, którzy ręczą za obcych, ich zastaw na poczet cudzoziemców.^b
- 17** Smakuje człowiekowi chleb zdobyty cudzym kosztem, potem jednak jego usta są pełne piasku.^a
- 18** Dzięki radzie plany się udają,^a prowadź zatem wojnę pod dobrym dowództwem.
- 19** Gaduła krąży po ludziach i zdradza tajemnice, nie zadawaj się zatem z plotkarzem.
- 20** Kto przeklina ojca i matkę,^a tego lampa w najgłębszej ciemności zgaśnie.¹
- 21** Dziedzictwo na początku szybko zdobyte,^a

^{10a}Kpł 19:35;
Pwt 25:13-16

^{12a}Prz 15:31;
^bPs 94:9

^{15a}Prz 10:20;
25:11-12

^{16a}Wj 22:26-27;
Pwt 24:10-13;
^bPrz 27:13

^{17a}Jb 20:14-15;
Tr 3:16

^{18a}Prz 11:14; 15:22
^{20a}Prz 19:26;
Wj 21:17; Kpł 20:9;
Pwt 27:16

^{21a}Prz 13:11; 28:20;
Łk 15:12
^{22a}Prz 3:28; 24:29;
^bPs 37:5-7

^{24a}Rdz 50:26;
Ps 37:23; Prz 3:6;
16:1,9; Jr 10:23;
^bKzn 7:13; 8:17; 11:5
^{25a}Jb 6:3; Kzn 5:4;
^bMt 15:5

^{26a}Lz 28:27-28
^{27a}Rdz 2:7; Jb 32:8;
^bPrz 15:11

^{28a}2Sm 7:11-16;
Ps 89:19-38
^{30a}Prz 3:11-12;
13:24; 22:15;
Hbr 12:4-13

Rozdział 21

^{2a}Prz 16:2;
^{3a}1Sm 15:22;
Prz 15:8; 21:27

przy końcu nie spotka się z błogosławieństwem.

- 22** Nie mów:^a Odplącę za zło! Oczekuj PANA, a On się za tobą ujmie.^b
- 23** Dwojakię odważniki są ohydą dla PANA, a fałszywe szale są rzeczą niedobrą.
- 24** PAN kieruje krokami mężczyzny,^a jak ma człowiek zrozumieć swoją drogę?^b
- 25** Wpada w pułapkę ten, kto pochopnie^a ślubuje^b i zastanawia się dopiero po złożeniu ślubów.
- 26** Mądry król odsiewa bezbożnych, traktuje ich jak zboże na klepisku.^a
- 27** Ludzkie tchnienie^a jest lampą PANA, On bada^b wszystkie tajemniki wnętrza.
- 28** Króla strzegą łaska i wierność, na łasce^a opiera on swój tron.
- 29** Pięknem młodzieńców jest ich siła; ozdobą starców – siwizna.
- 30** Sińce i razy służą zmazaniu zła, rany oczyszczają zakamarki wnętrza.^a

Rady dla wkraczających w dorosłość

- 21** Serce króla w ręku PANA jest jak strumień wody – kieruje On nim, dokąd chce.
- 2** Każda droga wydaje się człowiekowi prosta,² lecz tym, który bada serca,^a jest PAN.
- 3** Troskę o sprawiedliwość i prawo PAN ceni bardziej niż ofiarę.^a
- 4** Wyniosłe spojrzenie i zarozumiałe serce to lampa bezbożnych – lecz nie prowadzi do celu.

¹ Być może chodzi o bezpotomną śmierć, zob. Prz 13:9.

² Lub: *prawa*.

- 5 Zamysły pracowitego zapewniają dostatek;
każdy, kto działa w pośpiechu,
na pewno skończy w biedzie.
- 6 Gromadzenie skarbów za pomocą kłamstwa
to marność, za którą gonią
poszukiwacze śmierci.^a
- 7 Rozbój bezbożnych odbija się
na nich samych,
gdyż nie chcą stosować prawa.
- 8 Droga winnego jest kręta;
czysty postępuje prostolinijnie.
- 9 Lepiej mieszkać gdzieś w kącie
na poddaszu^a
niż z kłótnią kobietą
we wspólnym domu.¹
- 10 Bezbożny pożąda tego, co złe,
bliźni nie znajdzie w jego oczach
łaski.
- 11 Gdy karzą szydercę, prosty
mądrzeje,
gdy pouczają mądrego,
nabiera wiedzy.²
- 12 Sprawiedliwy³ postępuje roztropnie
względem domu bezbożnych –
kieruje nieszczęście
na nich samych.
- 13 Kto zatyka ucho na krzyk ubogiego,
też będzie kiedyś wołał –
i mu nie odpowiedzą.^a
- 14 Dar przekazany w ukryciu
uśmierza gniew,
a prezent z zanadru –
nawet największą złość.
- 15 Sprawiedliwy cieszy się,
gdy stosują prawo,
na nieprawych natomiast
pada wtedy strach.

6^aPrz 10:29^aKrl 17:19;
2Krl 4:1013^aLk 16:19-31
17^aPs 23:5; 104:15;
Am 6:6
22^aPrz 24:5-6;
Kzn 9:13-16;
2Kor 10:4
23^aPrz 10:19; 13:3;
18:21; Jk 3:1-12
24^aPrz 1:22; 3:34;
9:7-8; 13:1; 14:6;
15:12; 19:25; 29;
20:1; 22:10; 24:9
25^aPrz 19:24; 26:15;
21:5; 3:10-11

- 16 Kto zbacza z drogi rozsądku,
spocznie wśród cieni zmarłych.
- 17 Kto kocha zabawy, będzie żył
w potrzebie;
kto lubi wino i wonne olejki,^a
nie wzbogaci się.
- 18 Okupem za sprawiedliwego jest
bezbożny,
a za prawych – odstępcą.
- 19 Lepiej mieszkać na pustyni
niż z kobietą kłótnią i gderliwą.⁴
- 20 Pod dachem mędrca znajdziesz
skarby i olejki,
u nierozumnego nie –
bo wszystko przejada.
- 21 Kto pragnie sprawiedliwości
i łaski,
ten znajdzie życie, sprawiedliwość
i chwałę.
- 22 Mędrzec potrafi wkroczyć⁵
do grodu najwaleczniejszych
i rozbroić umocnienia, na których
polegano.^a
- 23 Kto strzeże swoich ust i języka,
strzeże własnej duszy od udruk.^a
- 24 Zuchwały i butny ma na imię
szyderca,^a
działa on z nadmiaru pychy.
- 25 Pragnienie zabija leniwego,
gdyż jego ręce nie są chętne
do pracy.^a
- 26 Dzień po dniu chciałby spełniać
swe pragnienia,
sprawiedliwy natomiast daje –
i nie odmawia.
- 27 Ofiara bezbożnych jest
obrzydlivością,

⁴ Lub: *wybuchową*.⁵ Lub: *przesadzić (mur) grodu walecznych*.¹ *Lepiej mieszkać na szczycie domu pod gołym niebem/ niż z nieprawością w białonych pokojach i we wspólnym domu G.*² Nie jest jednoznaczne, kto nabiera wiedzy: prosty czy mądry?³ *Sprawiedliwy, może odnosić się do Boga lub do człowieka.*

tym bardziej, gdy towarzyszą jej niewłaściwe motywy.¹

- 28 Świadek fałszywy zginie,
ostatnie słowo powie ten,
kto słucha.²
- 29 Bezbożny przybiera zuchwałą
minę,
lecz prawy zabezpiecza sobie
drogę wyjścia.
- 30 Przed PANEM nie ostoi się
ani mądrość, ani rozum, ani rada.^a
- 31 Konia przygotowują na dzień
bitwy,
ale zwycięstwo należy do PANA.^a

Rady dla młodych rodzin

22 Cenniejsze jest dobre imię^a
niż wielkie bogactwo,^b
lepszą przychylność^c
niż srebro i złoto.

- 2 Spotykają się bogaty i biedny –
PAN stworzył ich obu.^a
- 3 W obliczu niebezpieczeństwa
przezorny się ukrywa,
prostacy prą do przodu –
i ponoszą szkodę.^a
- 4 Nagrodą za pokorę i bojaźń PANA
jest bogactwo, cześć i życie.^{a3}
- 5 Droga przewrotnego jest pełna
cierni i sideł –
kto strzeże swojej duszy, jest
od nich daleki.
- 6 Wychowuj dziecko stosownie
do jego uzdolnień,
a nie zejdzie ze swej drogi
do starości.

¹ Lub: *tym bardziej, gdy jest nieszczera.*
² *ostatnie słowo... kto słucha*, lub: (1) *człowiek, który słucha, będzie mówił zawsze (l. na zawsze);* (2) *człowiek, który słucha, ma wiele do powiedzenia;* (3) *świadek fałszywy zginie, a ten, który go słucha, przepadnie na zawsze.*
³ Lub: *Skutkiem pokory jest bojaźń PANA, bogactwo, cześć i życie.*

- 7 Bogaty panuje nad biednymi,
a dłużnik jest sługą^a wierzyciela.^a
- 8 Kto sieje nieprawość, zbiera
nieudolę,^a
a w końcu różga położy kres
jego swawoli.
- 9 Człowiek wspaniałomyślny^a –
ten będzie błogosławiony,
bo swój chleb podzielił z ubogim.
- 10 Wypędź szydercę,^a a ustanie kłótnia,
skończy się spór i obelgi.
- 11 Kto kocha czystym sercem,
wdzięk ma na wargach – i króla
w gronie swoich przyjaciół.
- 12 Oczy PANA strzegą spragnionych
poznania,
lecz słowa wiarołomców obraca
On przeciw nim.
- 13 Leniwy mówi: Lew czyha
na zewnątrz,
może mnie rozszarpać
na środku ulicy.^a
- 14 Usta obcej kobiety są jak głęboki
dół;
kończy w nim ten, na kogo
PAN się pogniewał.
- 15 Głupota tkwi w sercu chłopca,
usuwa ją stamtąd różga karności.^a
- 16 Kto uciska ubogiego – to dla jego
wzbogacenia;
kto daje bogatemu – to dla jego
zubożenia.

Wielki zbiór pouczeń mędrców

(Prz 22:17-24:22)

- 17 Słowa mędrców:
Skieruj swe ucho, posłuchaj słów
mędrców,
przygotuj serce na przyjęcie
mej wiedzy,^a
- 18 miło bowiem będzie, gdy
zachowasz je we wnętrzu,
zawsze gotów do ich stosowania,

⁴ Lub: *niewolnikiem.*

30^aJb 5:12-13;
Prz 2:6; 3:5;
15:33; Iz 40:13-14;
1Kor 1:19-20, 25
31^aPs 20:7; 33:17

Rozdział 22

1^aKzn 7:1; ^bPrz 8:10;
16:16; ^cPrz 3:3-4;
13:15

2^aPrz 14:31; 17:5;
29:13

3^aPrz 14:15; 27:12

4^aPrz 21:21
7^aWj 21:2-6
8^aPs 126:5-6; Ga 6:7
9^aPrz 23:6; 28:22
10^aPrz 21:24
13^aPrz 26:14-15
15^aPrz 13:24

17^aPrz 2:1-2; 5:1

- 19 po to, by twoja ufność skupiała się na PANU –
o tym chcę cię pouczyć,
przekazać to tobie.
- 20 Podaję ci zatem trzydzieści porad pełnych mądrości,
21 dla pouczenia cię o prawdach sprawdzonych,
abyś właściwych odpowiedzi udzielał każdemu, kto cię zapyta.

Pouczenie 1

- 22 Nie odzieraj biednego dlatego, że jest biedny,^a
i nie depcz ubogiego w sądzie,
23 gdyż PAN prowadzi ich sprawę^a
i ich łupieżców sam wystawi na łup.

Pouczenie 2

- 24 Nie przyjaźnij się z nieopanowanym,
nie brataj się z człowiekiem porwyczym,
25 byś nie przejął jego zwyczajów i nie zastawił na siebie pułapki.

Pouczenie 3

- 26 Stroń od dawania zastawu i od tych, którzy ręką za długi,
27 bo jeśli nie zdołasz zapłacić, wyciągną spod ciebie nawet łóżko!^a

Pouczenie 4

- 28 Nie przesuwaj dawnej granicy, ustalonej przez twoich ojców.^a

Pouczenie 5

- 29 Czy widziałeś człowieka biegnącego w swym zawodzie?
Będzie on na usługach królów,
nie na służbie u ludzi zwyczajnych.

Pouczenie 6

- 23** Gdy zasiadasz z władcą do posiłku,
dobrze rozważ, jak masz się zachować –

- 2 i powściągnij swoją chęć do jedzenia,¹
jeśli zbytnio dopisuje ci apetyt –
3 nie požądaj łakoci gospodarza,
gdyż jest to potrawa zwodnicza.

Pouczenie 7

- 4 Nie trudź się, aby zdobyć bogactwo;
poniechaj tego w imię rozsądku!^a
5 Ledwie na nie spojrzysz,
już go nie ma –
bo prędko przyprawia sobie skrzydła
i jak orzeł ulatuje ku niebu.

Pouczenie 8

- 6 Nie jedz potraw człowieka skąpego^{a2}
i nie požądaj jego łakoci.
7 Jest on taki, jak jego wyliczenia:
Jedz i pij! – zachęca,
ale nie jest ci życzliwy.
8 Spożyty kęs zwymiotujesz,
na nic twoje miłe słowa.³

Pouczenie 9

- 9 Nie staraj się przekonać głupca,
pogardzi on twoją mądrością.^a

Pouczenie 10

- 10 Nie przesuwaj dawnej granicy i nie wchodź na pole sierot,
11 gdyż mocny jest ich Odkupiciel^a –
On przeprowadzi rozprawę przeciw tobie.

Pouczenie 11

- 12 Nakłoń swoje serce do karności i wsłuchuj się w słowa poznania.

Pouczenie 12

- 13 Nie szczędź chłopcu karcenia.
Jeśli uderzysz go różgą,
nie umrze.^a
14 Ty go uderzysz różgą,
ale jego duszę uchronisz przed światem umarłych.

22^aPrz 14:31; 17:523^aWj 22:21-27; Prz 1:1927^aPrz 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:1628^aPwt 19:14; 27:17; 1Krl 21:16-19**Rozdział 23**4^aKzn 5:9-166^aPrz 28:229^aPrz 26:411^aRdz 48:16;

Wj 6:6; Jb 19:25;

Iz 41-63

13^aPrz 13:24; 19:181 Idiom: *przyłóż sobie nóż do gardła*.2 Idiom: *człowieka o złym oku*.3 Lub: *zbrukasz sobie piękne szaty*.

- 15 Twoja mądrość, moje dziecko,
niesie mi wielką radość.
16 I moje wnętrze się cieszy,
gdy twoje wargi głoszą to,
co prawe.

Pouczenie 13

- 17 Niech twoje serce nie zazdrości
grzesznikom,
lecz niech stale trwa w bojaźni
PANA,
18 bo wtedy masz przed sobą
przyszłość
i twoja nadzieja nie zawiedzie.

Pouczenie 14

- 19 Słuchaj, mój synu, i bądź
mądry!
Niech twoje serce zdąży prostą
drogą!^a
20 Nie bywaj wśród upijających się
winem
ani wśród objadających się
mięsem,
21 gdyż pijak i żarłok ubożeją,
a gnuśni chodzą w łachmanach.^a

Pouczenie 15

- 22 Słuchaj swojego ojca, ponieważ
cię zrodził,
i nie gardź swoją matką tylko
dlatego, że jest już starsza.

Pouczenie 16

- 23 Dochodź prawdy i jej
nie oddalaj,
nabieraj mądrości, karności
i rozumu.
24 Ojciec sprawiedliwego ma
ogromną radość;
kto zrodził mądrego, ten się
cieszy!
25 Niech się raduje twój ojciec
i matka –
niech ma pociechę twoja
rodzicielka.

Pouczenie 17

- 26 Daj mi, mój synu, swoje serce,
a twoje oczy niech strzegą
moich dróg!

- 27 Bo nierządnicą jest jak głęboki
dół,
a obca¹ kobieta jest niczym
ciasna studnia.
28 Owszem, czai się ona jak na łup
i pomnaża niewiernych wśród
ludzi.

Pouczenie 18

- 29 U kogo słyszać: Biada! Kto żali się:
Ach! U kogo jest kłótnia?
Kto ciągle narzeka? Kto opatruje
niepotrzebne rany?
U kogo oczy bez przerwy
przekrwione?
30 U tych, którzy do późna
przesiadują przy winie,
którzy krążą w poszukiwaniu
winnej mieszaniny.
31 Nie patrz na wino, jak się
czerwieni,
jak z pucharu odbija blask światła,
a potem sływa gładko
do gardła –
32 bo w końcu ukąsi cię jak wąż
i wpuści swój jad niczym żmija.^a
33 Będziesz oglądał najdziwniejsze
rzeczy,
z serca popłynie bełkot bez składu.
34 I wyda ci się, że leżysz na środku
morza
lub że znalazłeś się wysoko na
maszcie.
35 Uderzyli mnie – nie bolało;
bili – nie wiedziałem.
A kiedy wstanę? Tym bardziej
rozejrzę się za winem.

Pouczenie 19

- 24** Nie zazdrość złym ludziom
i nie przestawaj z nimi,^a
2 gdyż ich serce rozmyśla
o przemocy,
a ich wargi mówią o krzywdzie.^a

Pouczenie 20

- 3 Dom buduje się mądrością,
a umacnia się go rozumem.

19^aPrz 3:6; Kzn 11:921^aPwt 21:20;
Prz 21:17
32^aPwt 32:33**Rozdział 24**
1^aPs 37:1; 73:32^aPrz 1:10-19; 3:31;
23:17

¹ obca: może cudzoziemka parająca się
nierządem.

4 Dzięki poznaniu komnaty są pełne wszelkich cennych i pięknych rzeczy.^a

Pouczenie 21

5 Człowiek mądry¹ ma moc, a światły pomnaża siłę.
6 Owszem, pod dobrym dowództwem możesz prowadzić wojnę, zwycięstwo jest możliwe dzięki wielu doradcom.^a

Pouczenie 22

7 Mądrość jest zbyt wzniosła dla głupca; niech w poważnych sprawach nie otwiera on ust.

Pouczenie 23

8 Kto obmyśla zło, tego zwą intrygantem.
9 Głupi zamysł to grzech, a szydercą brzydzą się ludzie.

Pouczenie 24

10 Jeśli zniechęcasz się w dniu trudności, trudno mówić o twojej sile.

Pouczenie 25

11 Ratuj wleczonych na śmierć i nie odwracaj się od popychanych na ścięcie.²
12 Gdybyś powiedział: Nie byliśmy tego świadomi, to wiedz, że Ten, który bada serca, to przejrzy.^a
Ten, który czuwa nad twoją duszą, będzie wiedział.
On odpłaci każdemu według jego czynu.

Pouczenie 26

13 Jedz, mój synu, miód, bo jest dobry, słodki jest plaster miodu dla twego podniebienia.^a

⁴Prz 31:15, 21, 27

⁶Prz 11:14; 20:18; 21:22

¹²Prz 16:2; 21:2

¹³Prz 16:24
¹⁴Prz 23:18
¹⁸Jb 31:29;
Ps 35:13-15; 58:11
¹⁹Ps 37:1, 7
²¹1P 2:17
²²Rz 13:4

14 Podobnie jest z mądrością dla twojej duszy: Jeśli ją znajdziesz, masz przed sobą przyszłość, a twoja nadzieja okaże się pewna.^a

Pouczenie 27

15 Nie skradaj się jak bezbożnik przed mieszkaniem sprawiedliwego i nie burz jego siedziby,
16 bo choć sprawiedliwy padnie siedem razy, to znów się podniesie; bezbożni zaś na dobre potykają się w nieszczęściu.

Pouczenie 28

17 Nie ciesz się z upadku swojego wroga, niech jego potknięcie nie sprawia ci radości;
18 PAN mógłby to zobaczyć i uznać za niewłaściwe, i odwrócić od niego swój gniew.^a

Pouczenie 29

19 Nie burz się na niegodziwych, nie zazdrość bezbożnym;^a
20 niegodziwi nie mają przyszłości – lampa³ bezbożnych zgaśnie.

Pouczenie 30

21 Żyj, mój synu, w bojaźni wobec PANA i króla,^a od ludzi niepewnych⁴ trzymaj się z daleka,
22 gdyż od PANA i od króla może nagle spaść nieszczęście – nikt nie wie, jaka klęska może przyjść od nich obu.^a

Mały zbiór pouczeń mędrców (Prz 24:23-34)

Pouczenie 1

23 Te pouczenia również pochodzą od mędrców:

¹ Lub: *Mądry wojownik*.

² *Ratuj pędzonych na śmierć/ i odetnij (tzn. uwolnij) wleczonych na ścięcie – nie zwlekaj G.*

³ Met. *życie, ród*.

⁴ Lub: *nieważnych* l. *lekkoduchów*.

Niedobra¹ jest stronniczość
w sądzie.^a

- 24 Kto o winnym orzeka: Niewinny,
tego przeklinają ludy,
temu złorzeczą narody.
25 Na tych jednak, którzy
rozstrzygają właściwie,
spływa obfite błogosławieństwo.²

Pouczenie 2

- 26 Właściwa odpowiedź
jest jak pocałunek w usta.

Pouczenie 3

- 27 Wykonaj swą pracę na zewnątrz
i ukończ swe dzieło na polu,^a
a potem buduj sobie dom.

Pouczenie 4

- 28 Nie bądź bez powodu świadkiem
przeciw bliźniemu
i nie używaj swych warg
do oszustwa.
29 Nie mów: Jak on postąpił ze mną,
tak ja postąpię z nim,
odpłacę każdemu według
jego czynu.^a

Pouczenie 5

- 30 Przechodziłem obok pola
należącego do lenia
i obok winnicy człowieka
bez rozumu:
31 Zauważyłem, że wszystko porosło
tam chwastem, powierzchnię
pokryły pokrzywy,
a ogrodzenie z kamieni było
rozwalone.
32 Gdy tak na to spojrzałem,
dotknęło to mego serca,
z tego, co zobaczyłem,
wyciągnąłem naukę:

¹ *Niedobra*: zamierzone pomniejszenie rangi określonej rzeczy w celu tym większego jej uwypuklenia, jak w zdaniu: *Wpadł bez ubrania w pokrzywy i z lekka się poparzył*. Stronniczość w sądzie jest w najwyższym stopniu naganna.

² Lub: *życzenia szczęścia*, 1. *błogosławieństwo dobra*.

23^aPrz 16:19;
Prz 28:21

27^aPrz 27:23-27

29^aPrz 20:22;
Mt 5:43-45;
Rz 12:17-20
33^aPrz 6:9-11

Rozdział 25
2^a1Krl 3:28;
Prz 24:21-22
5^aPrz 16:12; 20:28;
29:14
7^aEk 14:7-11

11^aPrz 15:23

- 33 Trochę pospać, trochę podrzemać,
trochę założyć ręce i odpocząć,^a
34 a ubóstwo nadciągnie jak włóczęga
i niedostatek jak uzbrojony złodziej.

Zbiór Hiskiasza

Rady dla rządzących i sądzących (Prz 25:1-29:27)

25 Również to są przypowieści
Salomona, które spisali³
poddani króla Judy Hiskiasza:

- 2 Chwałą Bożą jest rzecz ukryć,
chwałą królów – rzecz zbadać.^a
3 Niebo w swej wysokości,
ziemia w swej głębokości
i serca królów – te są niewiadomą.
4 Oddziel żużel od srebra,
a złotnikowi uda się naczynie.
5 Usuń bezbożnego sprzed króla,
a sprawiedliwość wzmocni
jego tron.^a
6 Nie przechwalał się przed królem
i nie zajmuj miejsca
przeznaczonego dla wielkich;
7 gdyż lepiej, byś usłyszał:
Przesuń się trochę wyżej!
niż aby miano cię poniżyć
wobec księcia.^a
8 Z tym, co zauważysz, nie biegnij
pochopnie do sądu,
bo co zrobisz potem,⁴ gdy cię
zawstydzi twój bliźni?
9 Załatw swą sprawę z bliźnim
bez wyjawiania cudzej tajemnicy,
10 aby cię nie zwymyślał słuchający
i nie przyłgnęła do ciebie niesława.
11 Słowo wypowiedziane
we właściwym czasie^a
jest jak złote jabłko na srebrnej
ozdobie.
12 Złotym kolczykiem, drogocennym
klejnotem

³ Lub: *skopiowali*.

⁴ Lub: (1) *na koniec*; (2) *w przyszłości*.

- jest mądra wskazówka¹ w uchu tego, kto słucha.
- 13 Czym chłód śniegu w dniu żniw, tym sprawdzony posłaniec² dla posyłających – odświeża on duszę swoich panów.
- 14 Człowiek, który chwali się darem nie podarowanym, jest jak chmury i wiatr, z których nie ma deszczu.
- 15 Cierpliwością można przekonać sędziego,³ a łagodny język skruszy nawet kość.
- 16 Znalazłeś miód? Jedz tyle, ile trzeba, abyś się nim nie przejadł i nie wymiotował.
- 17 Niech twoja noga rzadko staje w domu bliźniego, abyś mu nie obrzydł i aby cię nie znienawidził.
- 18 Pałką, mieczem, najostrzejszą strzałą jest ten, kto fałszywie zeznaje przeciw swojemu bliźniemu.^a
- 19 Zaufać niepewnemu w dniu niedoli to tak, jak mieć zepsuty ząb albo niesprawną nogę.⁴
- 20 Kto zmartwionemu sercu wyśpiewuje pieśni,^a jest jak ten, kto chciałby ściągnąć mu płaszcz w mroźny dzień lub nalać octu na ranę.⁵
- 21 Jeśli twój nieprzyjaciel łaknie, nakarm go, a jeśli pragnie, napój go,^a

18^aWj 20:16;
Kpl 19:16-18

20^aRz 12:15-16

21^aRdz 42-45;
Prz 20:22; 24:17;
Rz 12:20
22^a1Sm 24:18-20;
Prz 10:3, 29; 12:2;
15:29; 16:7
24^aPrz 21:9
25^aPrz 15:30
26^aPrz 12:3
28^aPrz 14:29; 16:32;
17:27

Rozdział 26
2^aLb 22:38; 23:8
3^aPrz 10:13

- 22 w ten sposób rozżarzony węgiel zgarniesz na jego głowę – a PAN ci wynagrodzi.^a
- 23 Zdradliwy wiatr sprowadza deszcz, zdradliwy język – gniew na twarz.
- 24 Lepiej mieszkać gdzieś w kącie poddasza niż z kłótliwą kobietą we wspólnym mieszkaniu.^a
- 25 Czym zimna woda dla spieczonych warg,⁶ tym dobra nowina z dalekiego kraju.^a
- 26 Sprawiedliwy, który jest chwiejny przed bezbożnym,^a jest jak zmaczone źródło albo skażony źródło.
- 27 Niedobrze jest jeść zbyt wiele miodu, nie jest też chwałą szukanie własnej chwały.
- 28 Człowiek, który nie potrafi zapanować nad sobą,^a jest jak zdobyte miasto zostawione bez murów.

Trudna codzienność:

Nierozumni ludzie, nieprzemysłane decyzje

- 26** Jak śnieg w lecie, a deszcz w żniwa, tak nie na miejscu jest cześć dla głupca.
- 2 Jak z odfruwającym ptakiem lub odlatującą jaskółką, tak z bezpodstawnym przekleństwem^a – nie spełni się!⁷
- 3 Na konia bat, na osła wędzidło, a na grzbiet głupców – kij.^a

- 6 Lub: dla zmęczonej duszy.
7 Wróci do tego, kto je wypowiedział, za qere.

1 Lub: uwaga mądrego.

2 W hbr. gra słów: Czym chłód śniegu w dniu wysyłki pólów (do stodół), tym sprawdzony wysłannik dla posyłających...

3 Lub: władcę.

4 Lub: zwiniętą stopę.

5 G dodaje: Jak mól szatę, a kornik drewno, / tak smutek toczy serce człowieka.

- 4 Nie odpowiadaj głupiemu według jego głupoty, abyś równym jemu nie stał się i ty.
- 5 Odpowiedz głupiemu według jego głupoty, aby nie uznał, że jednak jest mądry.
- 6 Podcina sobie nogi, wyrządza sobie krzywdę, kto wysyła wiadomość przez głupca.^a
- 7 Przypowieść głupiego wlecze się jak nogi za kulawym.
- 8 Oddawać cześć głupiemu to tak, jak strzelać z procy z kamieniem przywiązanym.
- 9 Ciernie w rękach pijanego to jak przypowieść w ustach głupców.
- 10 Łucznikiem, który wszystkich rani swymi strzałami, jest ten, kto wynajmuje przygodnych głupców lub pijaków.
- 11 Jak pies powraca do swoich wymiocin, tak głupiec powtarza swe niedorzeczności.
- 12 Czy widzisz człowieka mającego się za mędrca? Więcej jest nadziei dla głupca niż dla niego.^a

Leniwość i leniwi

- 13 Leniwy^a mówi: Lwica na drodze! Lew pośród ulic i placów!^b
- 14 Jak drzewi obracają się na zawiasach, tak próżniak na swoim łóżku.
- 15 Leniwy zanurza rękę w misie, lecz by ją podnieść do ust,^a sił mu nie wystarcza.
- 16 Leniwy ma się za mądrzejszego niż siedmiu odpowiadających ze znanstwem.

Życzliwość i ci, co na nią liczą

- 17 Kto się wdaje w cudzy spór, łapie za uszy rozpędanego psa.
- 18 Szaleńcem, który miota płonące żagwie i śmiercionośne strzały,

6^aPrz 10:26; 13:17; 25:13

12^aPrz 3:5, 7

13^aPrz 6:9-11; 24:30-34; ^bPrz 22:13

15^aPrz 19:24

20^aPrz 16:28; 18:8
27^aPs 7:16; Kzn 10:8

Rozdział 27

1^aMt 6:34; Łk 12:20; Jk 4:13-16

- 19 jest człowiek, który zwiódł¹ bliźniego, a potem tłumaczy: Ja tylko żartowałem.
- 20 Nie ma drewna – gaśnie ogień; brak plotkarza – cichnie kłótnia.^a
- 21 Czym węgiel² dla żaru i drewno dla ognia, tym człowiek kłótniwy dla wzniecenia sporu.
- 22 Słowa plotkarza są jak łakocie – łatwo wpadają głęboko do wnętrza.
- 23 Srebrna glazura na glinianym naczyniu, to jak płomienne³ usta kryjące złe serce.
- 24 Kto nienawidzi, wargami może udawać, że tak nie jest, jednak w swoim wnętrzu knuje podstęp.
- 25 Chociaż głosem okazuje przychyłność, nie wierz mu, bo skrywa w sercu siedem obrzydliwości.
- 26 Nienawiść ukrywa się w przebraniu, lecz jej szkodliwość wyjdzie na jaw w zgromadzeniu.
- 27 Kto kopie dół, może weń wpaść, kamień zaś wraca na tego, kto go pcha.^a
- 28 Fałszywy nienawidzi tych, których zmiażdżył językiem, a o gładkie usta łatwo można się potknąć.
- Uwagi służące powodzeniu**
- 27** Nie chwal się dniem jutrzejszym, skoro nie wiesz, co stanie się dziś.^a

1 Lub: zwiódł, oszukał.

2 miechy G.

3 pochlebcze G.

- 2 Niech cię chwali ktoś inny,
a nie własne usta,
obcy, a nie własne wargi.
- 3 Kamień jest ciężki i piasek sporo
waży,
lecz rozdrażnienie wywołane
przez głupca jest cięższe od obu.
- 4 Okrutna jest zapalczliwość,
a gniew bywa jak powódź,
lecz kto ostoja się przed
zazdrością?^{1a1}
- 5 Lepsza jawna nagana
niż skrywana miłość.^a
- 6 Rany zadane przez kogoś, kto
kocha, są oznaką wierności,
pocałunki człowieka, który
nienawidzi, są tylko pozorami.^{a2}
- 7 Człowiek nasycony depcze
plaster miodu,
lecz dla wygłodzonego nawet
gorycz jest słodyczą.
- 8 Człowiek wygnany z ojczyzny³
jest jak ptak, który uciekł
z gniazda.
- 9 Wonny olejek i kadzidło cieszą
serce,
lecz prawdziwą słodyczą jest
przyjaciel, który radzi szczerze.
- 10 Nie opuszczaj przyjaciela
ani przyjaciela ojca;
nie wchodzi też do domu brata
w dniu swojej niedoli –
lepiej sąsiad blisko niż brat daleko.
- 11 Bądź mądry, mój synu, i ciesz
moje serce,

4^aPrz 6:32-35;
Pnp 8:6-7

5^aPrz 28:23

6^aPwt 7:9; Jb 12:20;
Prz 25:12
11^a1Ts 2:19-20; 3:8
12^aPrz 14:15; 22:3
13^aPrz 20:16

18^aPrz 22:29;
2Tm 2:6, 15

a będę mógł odpowiedzieć temu,
kto mi ubliża.^a

- 12 W obliczu nieszczęścia przezorny
się ukrywa;
prostacy prą do przodu –
i ponoszą szkodę.^a
- 13 Weź szatę tego, kto poręczył
za obcego;
weź od niego zastaw
za cudzoziemkę.^a
- 14 Kto błogosławi bliźniego gromkim
głosem wczesnie rano,
temu uznaje się to za przekleństwo.
- 15 Ciągłe kapanie w deszczowy dzień
i kłótliva kobieta – to jedno
i to samo.
- 16 Kto chce ją powstrzymać,
powstrzymuje wiatr,
chce w zaciśniętej dłoni zatrzymać
oliwę.
- 17 Żelazo ostrzy żelazo;
człowieka ostrzy człowiek.
- 18 Kto dba o figowiec, spożyje jego
owoc;
kto dba o swego pana, będzie
zbierał zaszczyty.^a
- 19 Jak woda ukazuje twarz,
tak serce ukazuje człowieka.
- 20 Świat umarłych jest nienasycony –
i nienasycone są oczy człowieka.
- 21 Dla srebra – tygiel; dla złota – piec,
a dla człowieka próbą jest sława.
- 22 Choćbyś stał głupca w moździerzu
tłuczkiem, razem z ziarnem,
głupota go nie opuści.
- 23 Pilnie doglądaj stanu swoich owiec,
skupiaj uwagę na stadach,
24 gdyż majątek nie trwa na wieki
ani z pokolenia w pokolenie
korona.

1 Lub: *namiętnością.*

2 Lub: *ten, kto nienawidzi, mnoży nie-
szczerze pocałunki.*

3 *Ptak, który spadł z własnego gniazda,
jest jak człowiek wzięty w niewolę, upro-
wadzony z własnej ojczyzny G.*

- 25 Gdy sprzątnięte jest siano,
zaczyna odrastać trawa,
zebrane są też zioła z gór;
26 wtedy masz jagnięta na odzież,
kozły na opłatę za pole
27 i dość koziego mleka, by wyżywić
siebie, swój dom –
i utrzymać służbę.

Uwagi o władzy i praworządności

28 Bezbożny ucieka, chociaż
nikt go nie goni,
lecz sprawiedliwy jest
nieustraszony niczym
młody lew.

- 2 Z powodu nieprawości kraj
ma wielu rządców,
lecz człowiek rozsądny wie,
jak utrzymać ład.¹
- 3 Ubogi urzędnik, który uciska
biednych,
jest jak wyniszczająca ulewa,
po której brak chleba.
- 4 Lekceważący Prawo² chwałą
bezbożnego;
zwalczają go ci, którzy strzegą
Prawa.^a
- 5 Niegodziwi ludzie nie pojmują,
na czym polega słusność,
lecz ci, którzy szukają PANA,
pojmują wszystko.
- 6 Lepszy jest ubogi postępujący
nienagannie
niż bogaty obłudny w swym
działaniu.
- 7 Kto pilnuje Prawa, jest rozumnym
synem;
kto zadaje się z rozpasanymi,
przynosi ojcu wstyd.

¹ Z powodu grzechu bezbożnych dochodzi do procesów, ale mądry człowiek potrafi je zamknąć G.

² Lub: porządek moralny.

- 8 Kto powiększa swój majątek dzięki
lichwie i odsetkom,^{a3}
gromadzi go dla osoby miłosiernej
dla biednych.^b
- 9 Jeśli ktoś odwraca ucho, aby
nie słyszeć Prawa,
to nawet jego modlitwa jest ohydą.^a
- 10 Kto sprowadza prawych
na złą drogę, wpada
we własny dół –
powodzenie jest udziałem
nienaganych.
- 11 Człowiek bogaty bywa mądry
we własnych oczach,
lecz rozumny biedak potrafi go
przejrzeć.
- 12 Gdy sprawiedliwi triumfują,
trwa wielka uroczystość;
gdy podnoszą się bezbożni,
trudno znaleźć człowieka.
- 13 Kto ukrywa swe występki, nie ma
powodzenia,
lecz kto je wyznaje i porzuca,
dostępuje miłosierdzia.^a
- 14 Szczęśliwy człowiek, który jest
zawsze wrażliwy;
tego, który zatwardza serce,
dotknie nieszczęście.
- 15 Ryczącym lwem lub
rozwścieczonym niedźwiedziem
jest bezbożny władca
dla ubogiego ludu.^a
- 16 Im mniej rozumu ma władca,
tym większym jest zdzierca,
kto nienawidzi wysokich
podatków, przedłuża swoje dni.⁴

^{4a}Prz 28:9; 29:18
^{8a}Wj 22:25;
Kpl 25:36-37;
Pwt 23:20; Ps 15:5;
Prz 14:31; 19:17;
^bPrz 13:22
^{9a}Prz 15:8; 29
^{13a}Jb 31:33-34;
1J 1:9

^{15a}Prz 19:12; 20:2

³ Lub: dzięki wysokim odsetkom.

⁴ Król potrzebujący dochodów wydziera je bogatym, lecz ten, kto nienawidzi niesprawiedliwości, będzie żył przez długi czas G.

- 17 Człowiek ścigany za zabójstwo ucieka aż po grób – niech go nie wstrzymują!
- 18 Kto postępuje nienagannie, będzie uratowany; kto chodzi krętymi ścieżkami, rychło upadnie.
- 19 Kto uprawia swą rolę, syci się chlebem,¹ kto goni za próżnościami, syci się ubóstwem.^a
- 20 Człowiek godny zaufania to wiele błogosławieństw,^a lecz pracy do wzbogacenia się nie udzie bez pracy.^b
- 21 Niedobrze jest być stronnicyzmem;^a nawet dla kawałka chleba człowiek² popełni przestępstwo.
- 22 Skąpy³ śpieszy do bogactwa, a nie wie, że dotknie go ubóstwo.
- 23 Kto upomina bliźniego, spotyka się w końcu z większą wdzięcznością niż język pochlebcy.
- 24 Kto okrada ojca lub matkę,^a twierdząc, że to nie przestępstwo, jest współnikiem łotra.
- 25 Chciwy⁴ wywołuje kłótnie, lecz kto ufa PANU, doświadczy sytości.
- 26 Kto ufa własnemu sercu,⁵ jest głupi;^a kto postępuje mądrze, może liczyć na ratunek.

19^aPrz 12:1120^aPrz 10:22;
^bPrz 19:2; 20:2121^aKpł 19:15;
Pwt 1:17; Prz 18:5;
24:2324^aPrz 19:26; 20:20;
28:24; 30:11, 1726^aPrz 3:5**Rozdział 29**1^aWj 32:9;
Pwt 31:27; Prz 12:1;
^bPrz 6:15; 13:18;
15:102^aPrz 11:10;
28:12, 283^aPrz 5:10; 6:324^aPrz 16:10-13;
20:28; ^b1Sm 8:11-185^aPrz 28:236^aPrz 12:13
8^a1z 28:14

- 27 Kto daje ubogiemu, nie zazna braku, lecz kto odwraca swój wzrok, zbiera wiele przekleństw.
- 28 Gdy bezbożni są górą, ludzie się kryją, ale kiedy giną, przybywa sprawiedliwych.

Uwagi o wartości porządku społecznego

29 Kto mimo licznych upomnień pozostaje uparty,^a będzie nagle zdruzgotany^b i nic mu nie pomoże.

- 2 Gdy przybywa sprawiedliwych, ludzie się cieszą, lecz gdy panuje bezbożny, naród wzdycha.^a
- 3 Kto kocha mądrość, sprawia ojcu radość; kto zadaje się z kobietami nierządny, trwoni majątek.^a
- 4 Król umacnia kraj prawem,^a niszczy go ten, kto ściąga wiele podatków.^b

5 Człowiek, który schlebia przyjacielowi, zarzuca się na jego stopy.^a

6 Niegodziwy człowiek wikła się w sidła nieprawości, lecz sprawiedliwy cieszy się i woła na wiwat.^a

7 Sprawiedliwy troszczy się o sprawy ubogich, bezbożny nie pojmuje tego rodzaju troski.

8 Naśmiewcy^a podburzają miasto, lecz mędrcy uśmierzają gniew.

6 kto ściąga wiele podatków: idiom: człowiek darów l. danin, hbr. איש תרומות.

1 Lub: *ma chleba pod dostatkiem*.

2 Lub: *urzędnik*.

3 Idiom: *Człowiek o złym oku*, tj. zawistny, skąpy, niechętny innym.

4 *Chciwy*, idiom: *człowiek o szerokiej duszy* lub *wielu pragnieniach*.

5 Lub: *Kto liczy na własny rozum*.

- 9 Człowiek mądry wie dzie spór z głupim:
ten raz wybucha, raz się śmieje –
porozumienia brak.
- 10 Ludzie żądni krwi nienawidzą
nienagannyh,
lecz prawi zapewniają ich życiu
ochronę.
- 11 Z głupca wychodzi cała jego złość,
mądry natomiast potrafi stłumić
swoj gniew.^a
- 12 Jeśli władca słuha kłamstw,
wśród jego ministrów¹ będą
w końcu sami bezbożni.^a
- 13 Ubogi i ciemiezca² spotykają się –
PAN daje wzrok jednemu
i drugiemu.^a
- 14 Jeśli król uczciwie rozstrzyga
sprawy ubogich,
jego panowania nic nie zakłóci.^a
- 15 Różga i karcenie dają mądrość,^a
a chłopiec pozostawiony sam
sobie³ przynosi matce wstyd.^b
- 16 Gdy przybywa bezbożnych,
wzmaga się bezprawie;
lecz sprawiedliwi zobaczą ich
upadek.^a
- 17 Karć swego syna, a oszczędzi ci
niepokoju
i w końcu będzie źródłem wielkiej
satisfakcji.^a
- 18 Gdzie brak objawienia,^{a4} tam lud
się rozprzęga,^b
kto przestrzega Prawa – ten ma
szczęście!

11^aPrz 14:1712^aPs 45:7-8; 72:4,
12; Prz 16:10; 20:8;
25:213^aJb 33:30; Ps 13:414^aPrz 16:12; 20:28;
25:5; 31:515^aPrz 13:24; 19:18;
22:15; 23:13-14;
^bPrz 17:21; 23:24-2516^aPs 37:7-11; 112:8;
Prz 28:12, 28; 29:217^aPrz 10:1; 19:18;
23:1318^a1Sm 3:1;
^bWj 32:25
19^aPrz 26:12
22^aPrz 14:17, 29;
15:18; 16:32; 22:24;
28:15
24^aKpł 5:1
25^aPrz 10:27; 12:2**Rozdział 30**
1^aLb 24:3, 15;
2Sm 23:1

- 19 Samymi słowami służy się nie
skarci,
bo choć je rozumie, nie jest im
posłuszny.^a
- 20 Czy widziałeś człowieka
pochopnego w słowach?
Więcej jest nadziei dla głupca
niż dla niego.
- 21 Kto rozpieszca swego sługę
za młodu,
zrobi z niego w końcu słabeusza.⁵
- 22 Człowiek gwałtowny wszczyną
kłótnię,
a furiat popełnia wiele
nieprawości.^a
- 23 Pycha sprawia, że człowiek upada
bardzo nisko,
za to pokorny⁶ dostępuje czci.
- 24 Kto dzieli się ze złodziejem,
nienawidzi swojej duszy;
składa przysięgę, ale nadal
wszystko kryje.^a
- 25 Strach przed człowiekiem jest
niczym siłą,
lecz kto ufa PANU, jest bezpieczny.^a
- 26 Wielu zabiega o względy władcy,
tymczasem sąd nad człowiekiem
zależy od PANA.
- 27 Ohydą dla sprawiedliwych jest
człowiek niegodziwy;
ohydą dla bezbożnych –
postępujący w sposób prawy.

Rozważania Agura**30** Słowa Agura, syna Jake.
Mowa.Wyznanie^a tego człowieka:
Trudziłem się, Boże;
trudziłem się, Boże – i uległem.

1 Lub: urzędników.

2 Wierzytel i dłużnik spotykają się – nad-
zór nad oboma ma Pan G.

3 Lub: niepokromiony.

4 Na pewno nie będzie miał przywódcy naró-
d nieprawy, ale posłuszny Prawu jest
najszcześliwszy G.5 Lub: (1) spadkobiercę, następcę; (2) nie-
władcznika.

6 Lub: uniżony duchem.

- 2 Tak, jestem najgłupszy wśród ludzi,
nie mam ludzkiego rozumu,
3 nie uczyłem się mądrości
i nie mam wiedzy
o Najświętszym.^a
- 4 Kto wstąpił na niebiosa i zstąpił?^a
Kto zebrał wiatr w swoje dłonie?^b
Kto owinał wody płaszczem?^c
Kto wytyczył wszystkie krańce
ziemi?
Jakie jest Jego imię?
I jak brzmi imię Jego syna?^d
Z pewnością się wiesz!
- 5 Każda wypowiedź Boga jest
sprawdzona.^{a1}
On tarczą^b dla tych, którzy Mu
ufają.²
- 6 Nie dodawaj nic do Jego słów,^a
aby cię nie zganił i abyś nie został
uznany za kłamcę.
- 7 Proszę cię o dwie rzeczy,
nie odmawiaj mi ich za życia:
8 Oddał ode mnie marność i słowo
kłamliwe,
nie nawiedzaj ubóstwem ani
nie darz bogactwem,
karm mnie chlebem według
moich potrzeb,^{a3}
- 9 abym, syty, nie zobojętniał
i nie powiedział: Kim jest PAN?
Lub abym, biedny, nie zaczął kraść
i nie nadużył imienia Boga.
- 10 Nie oczerniaj⁴ sługi przed jego
panem,
aby cię nie przeklinał i abyś
nie poniósł kary!^a
- 11 Jest ród, który przeklina ojca
i nie błogosławi matce,^a

³Pwt 30:12; Jb 28;
Prz 9:10; Kzn 7:23-24

⁴Rdz 28:12-13;
Jb 38-41; Prz 8:24-
29; ^bPs 135:7;
Am 4:13; ^cJb 26:8;
^dWj 4:22

⁵2Sm 22:31;
Ps 18:31; 19:8-10;
119:140; ^bPrz 2:7;
16:20

⁶Pwt 4:2; 13:1;
Obj 22:18-19

⁸Rdz 47:22;
Wj 5:14; Prz 31:15

¹⁰Pwt 23:16-17
¹¹Wj 21:17;
Prz 20:20
¹⁵Prz 6:16-19;
Kzn 11:2; Am 1:3-2:6
¹⁶Rdz 16:2; 30:1
¹⁸Rdz 18:14;
Sdz 13:18; Ps 139:6;
Iz 9:5
²⁰Prz 9:7
²²Kzn 10:5-7;
^bPrz 19:10; 28:19;
20:13
²⁵Prz 6:6-8

- 12 ród w swej ocenie czysty,
choć nie obmyty z brudu;⁵
13 ród z wysokim mniemaniem
o sobie,
o wyniosłym spojrzeniu;
14 ród z zębami jak miecze i z kłami
niczym noże –
by pożerać ubogich
i niszczyć biednych ludzi.
- 15 Pijawka ma dwie córki: Daj! i Daj!

Trzy^a rzeczy są nienasycone –
cztery nie powiedzą: Dość!
16 Świat umarłych, nieplodne łono,^a
ziemia niesyta wody
i ogień – on też nie powie: Dość!
- 17 Oko, które pogardza ojcem
i lekceważy matkę,
wydziobią kruki nad rzeką
lub zjedzą orłeta.
- 18 Trzy rzeczy są dla mnie zagadką –
tych czterech nie pojmuję:^a
19 szlaku orła na niebie,
ścieżki węża na skale,
kursu okrętu na morzu
oraz dróg mężczyzny z kobietą.
- 20 Tak postępuje cudzołożna kobieta:
Zjadła, usta otarła i mówi:^a
Nie zrobiłam nic złego.
- 21 Pod trzema rzeczami drży ziemia –
czterech nie może unieść:
22 niewolnika, gdy zostaje królem,^a
głupca, gdy mu się wiedzie,^b
23 powszechnie nielubianej,
gdy wychodzi za męża,
i służącej, gdy wydziedzicza panią.
- 24 Są cztery stworzenia na ziemi,
małe, lecz mądrzejsze niż reszta:
25 mrówki, stworzonka niemocne,^a
a jednak gromadzą chleb w lecie;

1 sprawdzona, hbr. תְּסוּפָה (*tserufa*^b), lub: przetestowana, prawdziwa.

2 Lub: którzy się przy Nim chronią, szukają przy Nim schronienia.

3 Lub: chlebem w porcji dla mnie przewidzianej, tj. powszednim chlebem.

4 Lub: nie donoś na sługę do jego pana.

5 brudu, hbr. תְּסוּפָה (*tso'a*^b), lub: plugastwa, nieczystości, kału. Wyrażenie to może się odnosić do nieczystości moralnej: Iz 36:12; Za 3:3-4.

- 26 borsuki, wprowadzie nieliczne,^a
a domki budują w skale.
- 27 Szarańcza, armia bez króla,
a jednak wyrusza w szeregach.^a
- 28 Jaszczurka da się wziąć w dłonie,
a bywa w królewskich pałacach.
- 29 Są trzy istoty kroczące wspaniale –
cztery o dostojnym kroku:
30 lew, bohater wśród zwierząt –
przed nikim nie ustępuje –
31 rycerz w pełnej zbroi,
koziół oraz król z oddziałem
swoich zbrojnych.
- 32 Czy w przechwałkach postąpiłeś
bezmądrze,
czy swój czyn przemyślałeś –
połóż palec na ustach.^a
- 33 Uderz w mleko – będzie masło,
uderz w nos – popłynie krew,
uderz w gniew – wybuchnie
kłótnia.¹

Pouczenia matki Lemuela

31 Słowa Lemuela, króla.
Wytyczne,² według których
wychowywała go matka.

- 2 Co mam ci powiedzieć, mój synu?
Co przekazać, dziecko mego łona?
Na co zwrócić uwagę, potomku
moich ślubów?
- 3 Nie oddawaj kobietom swojej siły,
ani swoich dróg nie kieruj tam,
gdzie wymazuje się królów
z pamięci.³
- 4 Królowie, Lemuelu, nie powinni
pić wina
ani księżęta – mocnego napoju,^a
- 5 aby pijąc, nie zapominali
o ustawach

¹ W tekście występuje gra słów: *Ukręcasz śmietaną, będzie masło, / kręcisz w nosie, będzie krew, / kręcisz nosem, będzie kłótnia.*

² Lub: *Słowa Lemuela, króla Massy.*

³ Lub: *do tych, które pograżają królów w niepamięć.*

26^aPs 104:18

27^aJl 1:4; 2:7-8;
Am 7:1-2

32^aJb 21:5; 40:4, 5

Rozdział 31

4^aPrz 20:1; Iz 28:7
9^a2Sm 14:4-11;
1Krl 3:16-28; Ps 45:3-
5; 72:4; Iz 9:5-6
10^aRt 3:11;
^bJb 28:12; Prz 18:22;
^cPrz 3:15; 8:11; 20:15

- i nie naginali praw
przysługujących ubogim.
- 6 Ginącemu dajcie mocny napój,
wino udręczonym na duszy!
- 7 Niech piją i zapomną o nędzy
i swojego trudu już nie pamiętają.
- 8 Otwórz swoje usta w obronie
niemego,
w sprawie wszystkich
opuszczonych!⁴
- 9 Otwórz swoje usta, wymierzaj
sprawiedliwość –
sądź zgodnie z prawem ubogich
i biednych.^a
- Pochwała dzielnej kobiety**
- κ 10 Dzielna kobieta^a – któż taką
znajdzie?^b
Jej wartość przewyższa perły!^c
- κ 11 Serce męża jej ufa,
korzyści mu nie braknie!
- λ 12 Darzyć go będzie dobrem
przez wszystkie dni swego życia!
- τ 13 Dbą ona o wełnę i len,
pracuje z zapałem!
- π 14 Jest jak statki handlowe –
sprowadza żywność z daleka.
- ι 15 Wstaje, gdy jeszcze jest noc,
dzieli pokarm dla rodziny i służby.
- † 16 Kiedy chce nabyć pole, nabywa;
z pracy rąk zasadza winnicę.
- π 17 Nie boi się trudnych wyzwań,
jej ramiona są gotowe im
sprostać.⁵
- υ 18 Jest świadoma jakości swych
dzieł,
jej lampa nawet nocą nie gaśnie.
- ϑ 19 Wyciąga ręce po kądziel,
jej dłoń umie chwycić wrzeczono.
- κ 20 Otwiera przed ubogim swą dłoń,
swoją rękę wyciąga ku biednym.
- ς 21 Nie zaskoczą śniegi jej domu,
bo każdy ma podwójne ubranie.⁶

⁴ Tj. odrzuconych, poszkodowanych.

⁵ Lub: (1) *Przepasuje mocą swe biodra, / wzmocni swoje ramiona;* (2) *Potrafi wziąć się do pracy / i pracować wytrwale.*

⁶ Lub: (1) *dwa ubrania;* (2) *porządne ubranie.*

- n 22 Potrafi uszyć okrycie,¹
 nosi szaty z bisiuru i purpury.^a
 i 23 Jej mąż jest powszechnie
 szanowany
 i zasiada wśród starszych kraju.
 o 24 Wyrabia i sprzedaje bieliznę,
 a kupcom dostarcza pasów.
 y 25 Jej ozdoba – siła i dostojność,
 w przyszłość patrzy
 z uśmiechem.
 d 26 Gdy mówi, wypowiada się
 mądrze,
 jej słowami rządzi prawo łaski.²
 z 27 Czuwa nad biegiem spraw domu,
 nie je chleba zdobytego
 bez pracy.

22^aRdz 41:42;
 Wj 26:7; 27:9, 18

- k 28 Jej dzieci nazywają ją szczęśliwą,
 a mąż powstaje i wychwala:
 r 29 Wiele kobiet radzi sobie
 wspaniale,
 ale ty przewyższasz je wszystkie!
 w 30 Żłudny jest wdzięk i zwiewna
 uroda,
 lecz kobieta, która liczy się
 z PANEM – ta godna jest
 chwały!
 n 31 Niech korzysta z owocu swych
 rąk,
 niech jej czyny przysparzają jej
 sławy!³

³ Lub: *niech jej czyny sławią ją w bramach*; wg G: *Niech korzysta z owocu swych rąk, / niech jej mąż będzie chwalo-ny w bramach*.

¹ Być może przykrycia dekoracyjne.

² Lub: *jej słowa są zawsze uprzejme*.